

Geografia dla maturzysty (1-2). Zakres rozszerzony. wyd. Nowa Era (wcześniej PWN)-rozkład materiału geografii do klasy 2ab

Geografia fizyczna świata

Tematy lekcji	Zapis w podstawie programowej	Szczegółowe cele edukacyjne w zakresie		Planowane osiągnięcia ucznia
		wiedzy merytorycznej	kształtowanych umiejętności	
		Uczeń:	Uczeń:	
I. Geografia jako nauka o środowisku geograficznym				
Cele wychowania: rozwijanie zainteresowań, ciekawości świata; kształtowanie postaw odpowiedzialności za stan środowiska; rozwijanie przekonania o użyteczności edukacji geograficznej w życiu codziennym; kształtowanie postaw dociekliwości poznawczej oraz umiejętności myślenia naukowego; przygotowanie do aktywnego, odpowiedzialnego życia we współczesnym świecie				
1. Geografia jako nauka	– Treści wykraczające ponad podstawę programową (poszerzające wiedzę i doskonalące umiejętności)	– wymienia zadania geografii jako nauki – przedstawia podział nauk geograficznych	– potrafi podać przykładowy przedmiot badań dla nauk geograficznych – udowadnia na przykładach użyteczność wiedzy geograficznej	– wymienia i charakteryzuje dyscypliny geograficzne – wyróżnia geografie fizyczną, społeczno-ekonomiczną i regionalną – rozumie i uzasadnia znaczenie geografii jako nauki interdyscyplinarnej – uzasadnia potrzebę rozwijania nauk geograficznych
2. Środowisko geograficzne – elementy, współzależności	– 1.3, 1.5 oraz treści wykraczające poza podstawę programową	– przedstawia wpływ energii słonecznej i energii wnętrza Ziemi na cechy i rozwój środowiska przyrodniczego – wymienia założenia determinizmu, nihilizmu i pozytywizmu, ilustruje je przykładami	– formułuje zależności między elementami środowiska geograficznego – wykazuje rolę środowiska przyrodniczego na różnych etapach rozwoju społeczno-ekonomicznego	– zna różnice między determinizmem, nihilizmem i pozytywizmem – wykazuje związek między klimatem, glebami i roślinnością w poszczególnych strefach krajobrazowych – wykazuje wpływ środowiska przyrodniczego na działalność człowieka w poszczególnych strefach krajobrazowych oraz wpływ człowieka na środowisko – lokalizuje na mapie strefy klimatyczno-roślinno-glebowe Ziemi, analizuje ich rozmieszczenie, uzasadnia konieczność zachowania równowagi ekologicznej w ekosystemach
II. Źródła i metody badań geograficznych				
Cele wychowania: kształtowanie postaw dociekliwości poznawczej; przygotowanie do aktywnego, odpowiedzialnego życia we współczesnym świecie; przygotowanie do odpowiedzialnego korzystania ze środków masowej komunikacji; kształtowanie umiejętności myślenia naukowego i formułowania sądów opartych na rozumowaniu matematycznym				
3-4. Źródła informacji geograficznej i SIG (GIS)	– 1.8	– wymienia możliwości wykorzystania różnych źródeł wiedzy geograficznej – przedstawia możliwości wykorzystania internetu oraz zdjęć satelitarnych i lotniczych jako źródeł wiedzy geograficznej – wymienia zalety SIG jako bazy informacji geograficznych	– potrafi skorzystać z różnych źródeł wiedzy geograficznej – sporządza bibliografię do wybranego tematu – potrafi ocenić przydatność i wiarygodność różnych źródeł wiedzy – korzysta z technologii informacyjno-komunikacyjnych	– wymienia, charakteryzuje różne źródła informacji geograficznej i ocenia ich przydatność – porównuje metody bezpośrednie, terenowe i kameralne, omawia przykłady praktycznego ich wykorzystania – selekcjonuje i przetwarza zebrane informacje oraz prezentuje je wykorzystując narzędzia TIK – korzysta z danych np. SIG, GARP, NASA itp. – analizuje mapy cyfrowe, opisowe bazy danych, modele cyfrowe i cyfrowe źródła informacji (np. obrazy satelitarne) – odczytuje i interpretuje informacje z SIG-u (GIS) – posługuje się rocznikiem statystycznym, wyszukuje i interpretuje dane liczbowe, wykorzystuje arkusz kalkulacyjny do przeliczeń i zobrazowania danych statystycznych – odczytuje i interpretuje zjawiska geograficzne przedstawione na wykresach, w tabelach, na schematach, animacjach, prezentacjach, modelach

Tematy lekcji	Zapis w podstawie programowej	Szczegółowe cele edukacyjne w zakresie		Planowane osiągnięcia ucznia
		wiedzy merytorycznej	kształtowanych umiejętności	
		Uczeń:	Uczeń:	
5-6. Badania i obserwacje terenowe	– 1.6	<ul style="list-style-type: none"> – zna zasady bezpiecznego przeprowadzania badań terenowych – opracowuje ankiety z geografii społeczno-ekonomicznej i realizuje je w regionie zamieszkania 	<ul style="list-style-type: none"> – planuje i przeprowadza proste obserwacje i pomiary terenowe – przedstawia wyniki obserwacji w formie graficznej 	<ul style="list-style-type: none"> – posługuje się mapą topograficzną w terenie – posługuje się badawczymi metodami ilościowymi (np. badaniem ankietowym, obserwacją) i jakościowymi (np. wywiad, analiza dokumentów) przy użyciu odpowiednich narzędzi badawczych – opracowuje wyniki badań i prezentuje je przy zastosowaniu narzędzi TIK – dokonuje pomiarów terenowych (np. wysokości górowania Słońca za pomocą gnomonu, wielkości i wartości poszczególnych elementów pogody posługując się prostymi przyrządami meteorologicznymi, wysokości względnej i nachylenia stoków, odczynu gleby wykorzystując pomiar kolorymetryczny itp.) – identyfikuje dominanty krajobrazowe – dokumentuje badania terenowe (np. wykorzystując aparat fotograficzny, dzienniki pomiarów itp.)
7-8. Mapa – elementy, rodzaje i zastosowania	– 1.1, 1.2	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia kartograficzne – przedstawia podział map 	<ul style="list-style-type: none"> – określa długość i szerokość geograficzną dowolnego miejsca na Ziemi – oblicza odległości i pola pow. W terenie na podstawie map – klasyfikuje mapy ze względu na różne kryteria – odczytuje i opisuje cechy środowiska przyrodniczego i społeczno-gospodarczego na podstawie map: topograficznej, hipsometrycznej i tematycznej* – formułuje zależności między wybranymi elementami środowiska przyrodniczego i społeczno-gospodarczego oraz dokonuje ich weryfikacji, wykorzystując mapy tematyczne* 	<ul style="list-style-type: none"> – odczytuje wartości wysokości bezwzględnych obiektów na mapie – prawidłowo orientuje mapę, wyznacza kierunki na mapie (główne i pośrednie) – dokonuje obliczeń z wykorzystaniem skali mapy – odczytuje z mapy i podaje wartość azymutu – charakteryzuje cechy odwzorowań kartograficznych – grupuje i klasyfikuje mapy ze względu na skalę i treść – wymienia przykłady zastosowań odwzorowań kartograficznych do map o różnej treści

Tematy lekcji	Zapis w podstawie programowej	Szczegółowe cele edukacyjne w zakresie		Planowane osiągnięcia ucznia
		wiedzy merytorycznej	kształtowanych umiejętności	
		Uczeń:	Uczeń:	
9-10. Kartograficzne metody przedstawiania obiektów i zjawisk 11. Lekcja powtórzeniowa	– 1.4, 1.7	– wymienia i omawia metody przedstawiania cech jakościowych i ilościowych na mapie – podaje nazwy izolinii przedstawiających różne zjawiska	– rozpoznaje metody stosowane na mapach w atlasie szkolnym – potrafi dobrać metodę kartograficzną do przedstawienia na mapie różnych treści	– wyjaśnia pojęcia: metody ilościowe, metody jakościowe, interpolacja polowa – wymienia i opisuje metody sygnaturowe, zasięgów, powierzchniową, kartogramu, kartodiagramu, izarytmiczne – wykreśla profil terenu na odpowiednim podkładzie kartograficznym – dobiera dane do zaprezentowania w postaci kartogramu i kartodiagramu
III. Ziemia we Wszechświecie				
Cele wychowania: kształtowanie postaw odpowiedzialności za stan środowiska przyrodniczego; rozbudzanie zainteresowań i ciekawości świata; przygotowanie do świadomego funkcjonowania w społeczeństwie; rozpoznawanie własnych potrzeb edukacyjnych; kształtowanie umiejętności wykorzystania wiedzy o charakterze naukowym do formułowania wniosków opartych na obserwacjach				
12-13. Układ Słoneczny we Wszechświecie	– 2.1	– wymienia astronomiczne miary odległości – określa położenie i cechy różnych ciał niebieskich we Wszechświecie – opisuje naszą Galaktykę – przedstawia założenia teorii geocentrycznej i heliocentrycznej	– identyfikuje różne ciała niebieskie na podstawie opisu i ilustracji – porównuje planety typu ziemskiego i planety olbrzymy Układu Słonecznego – przedstawia na rysunku fazy Księżyca	– definiuje pojęcia: Wszechświat, galaktyka, planeta, gwiazda, planetoida, kometa, księżyc – rozumie pojęcie astronomicznych miar odległości (np. rok świetlny, jednostka astronomiczna) – omawia budowę Układu Słonecznego, wyjaśnia różnicę między heliocentryczną a geocentryczną teorią budowy US, podaje różnice pomiędzy planetami wewnętrznymi a zewnętrznymi – charakteryzuje budowę Wszechświata i teorię jego powstania – charakteryzuje ciała niebieskie tworzące US, porównuje ich cechy, określa położenie we Wszechświecie
14-15. Planeta Ziemia – współrzędne geograficzne	– 2.2	– przedstawia cechy wyróżniające Ziemię spośród innych planet Układu Słonecznego – zna kształt i wymiary Ziemi	– przedstawia na rysunku zasady pomiaru obwodu Ziemi dokonane przez Eratostenesa – przedstawia za pomocą rysunku związek między szerokością geograficzną a wysokością górowania Słońca – przedstawia na rysunku zaćmienie Słońca i Księżyca	– odczytuje współrzędne geograficzne wybranych punktów na mapie i globusie – wyjaśnia konsekwencje kształtu Ziemi dla środowiska przyrodniczego i działalności człowieka – rozumie różnice między kulą, elipsoidą obrotową i geoidą – wyjaśnia zjawisko zaćmienia Księżyca i Słońca

Tematy lekcji	Zapis w podstawie programowej	Szczegółowe cele edukacyjne w zakresie		Planowane osiągnięcia ucznia
		wiedzy merytorycznej	kształtowanych umiejętności	
		Uczeń:	Uczeń:	
16-17. Ruch obiegowy Ziemi	– 2.3–2.7	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia cechy ruchu obiegowego Ziemi i jego następstwa – wyjaśnia przyczynę występowania dni i nocy polarnych w obszarach podbiegunowych 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia na rysunku oświetlenie Ziemi w dniach równonocy i przesileń – oblicza wysokość górowania Słońca w dowolnym miejscu Ziemi w dniach równonocy i przesileń – oblicza szerokość geograficzną dowolnego miejsca na Ziemi na podstawie górowania Słońca w dniach równonocy i przesileń 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: peryhelium, aphelium, układ horyzontalny – wymienia i rozumie następstwa ruchu obiegowego Ziemi i ich wpływ na działalność człowieka oraz środowisko – przedstawia na rysunku strefy oświetlenia Ziemi – dokonuje obliczeń wysokości górowania Słońca i szerokości geograficznej w dniach równonocy i przesileń – zna i stosuje zależność między szerokością geograficzną danego miejsca a wysokością Gwiazdy Polarnej nad horyzontem
18-19. Ruch obrotowy Ziemi	– 2.3, 2.8	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia cechy ruchu obrotowego i jego następstwa – wskazuje skutki działania siły Coriolisa dla środowiska przyrodniczego 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia na rysunku mechanizm działania siły Coriolisa 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: górowanie, dołowanie gwiazdy, siła Coriolisa, prędkość kątowna, prędkość liniowa punktów na powierzchni Ziemi podczas ruchu obrotowego – posługując się rysunkiem przedstawia następstwa ruchu obrotowego Ziemi (np. zmianę dnia i nocy, spłaszczenie Ziemi, widomą wędrówkę Słońca po sklepieniu nieba) – wyjaśnia konsekwencje ruchu obrotowego Ziemi, rozumie ich wpływ na środowisko przyrodnicze oraz życie i działalność człowieka – wyjaśnia skutki występowania siły Coriolisa dla
20-21. Czas, odwieczny problem 22. Sprawdzian	– 2.3	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: doba słoneczna, czas słoneczny, strefowy, urzędowy, międzynarodowa linia zmiany daty – wyjaśnia różnice między kalendarzem juliańskim a gregoriańskim 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi obliczyć czas słoneczny dowolnego miejsca na Ziemi na podstawie różnicy długości geograficznej i długość geograficzną na podstawie różnicy czasu słonecznego – określa zasadę liczenia lat przestępnych w kalendarzu gregoriańskim 	<ul style="list-style-type: none"> – oblicza rozciągłość równoleżnikową – oblicza różnicę czasu miejscowego między dwoma południkami – oblicza czas słoneczny dowolnego punktu na Ziemi – wyznacza czas strefowy oraz strefy czasu – wyjaśnia mechanizm zmiany daty po przekroczeniu linii zmiany daty – wyjaśnia różnicę między czasem letnim a zimowym w Polsce – zna nazwy stref czasowych w Europie – porównuje kalendarz juliański i gregoriański, wyznacza lata przestępne i zwykłe w kalendarzu gregoriańskim

IV. Budowa i dzieje Ziemi

Cele wychowania: kształtowanie postaw szacunku do przyrody; uświadomienie konieczności współpracy w kwestii zapobiegania zagrożeniom środowiska przyrodniczego; pobudzanie ciekawości poznawczej; kształtowanie odpowiedzialności za własną naukę; kształtowanie postaw kreatywnego rozwiązywania problemów

Tematy lekcji	Zapis w podstawie programowej	Szczegółowe cele edukacyjne w zakresie		Planowane osiągnięcia ucznia
		wiedzy merytorycznej	kształtowanych umiejętności	
		Uczeń:	Uczeń:	
23. Badania i budowa wnętrza Ziemi	– 5.1	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia źródła wiedzy o budowie wnętrza Ziemi – wymienia sfery Ziemi i podaje wyróżniające je cechy 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia na schemacie budowę wnętrza Ziemi – potrafi wyjaśnić przyczyny wzrostu temperatury i ciśnienia we wnętrzu Ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: fale podłużne, fale poprzeczne, warstwa nieciągłości, stopień geotermiczny, gradient geotermiczny, magnetosfera – charakteryzuje poszczególne warstwy wnętrza Ziemi (skład chemiczny, właściwości fizyczne, głębokość występowania) – opisuje znaczenie magnetosfery dla życia na Ziemi
24. Ewolucja Ziemi i życia; 25. Kenozoik – era ssaków zdominowana w holocenie przez człowieka)	– 5.2	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje metody badania dziejów Ziemi – wymienia ery i okresy – przedstawia najważniejsze wydarzenia geologiczne w dziejach Ziemi – omawia przyczyny i przebieg zlodowaceń w plejstocenie – przedstawia rozwój świata organicznego i główne etapy ewolucji człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi czytać tabelę stratygraficzną i mapę geologiczną – lokalizuje na mapie góry orogenezy kaledońskiej, waryscyjskiej i alpejskiej – potrafi przedstawić dzieje geologiczne w postaci ciągu zdarzeń i zależności przyczynowo-skutkowych – ocenia zmiany środowiska przyrodniczego w holocenie, 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: skamieniałości przewodnie, orogenezy, dryf kontynentów, transgresje i regresje morskie – porządkuje ery geologiczne według ich trwania, dzieli ery na okresy, analizuje tablicę stratygraficzną – charakteryzuje wydarzenia geologiczne i przyrodnicze w poszczególnych erach – lokalizuje na mapie łańcuchy górskie powstałe w orogenezie kaledońskiej, hercyńskiej i alpejskiej – wyjaśnia konsekwencje przemieszczania się kontynentów w przeszłości geologicznej
26. Minerale – właściwości i rozpoznawanie	– 5.1	<ul style="list-style-type: none"> – podaje różnice między związkiem chemicznym a minerałem – wymienia cechy rozpoznawcze minerałów – podaje przykłady wykorzystania minerałów w życiu gospodarczym 	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje główne minerały skałotwórcze 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: minerał, mineraloid, minerał skałotwórczy – charakteryzuje cechy minerałów, posługując się skalą Mohsa określa twardość minerałów budujących poszczególne skały – dokonuje podziału minerałów pod względem chemicznym, podaje ich przykłady
27-28. Skały	– 5.1	<ul style="list-style-type: none"> – dokonuje podziału skał – przedstawia warunki, w których powstają różne rodzaje skał magmowych i osadowych – opisuje warunki, w jakich dochodzi do metamorfizmu skał 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi rozpoznać podstawowe skały – wykazuje związek między miejscem krystalizacji magmy a budową skał magmowych – potrafi przedstawić na schemacie cykl geologiczny, uwzględniając rodzaje skał i procesy geologiczne prowadzące do ich powstania 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: skała, skała magmowa, skała osadowa, skała metamorficzna, diagenesa, budowa jawno i skrytokrystaliczna – rozpoznaje (np. ze zdjęć, okazów) po opisie i wyglądzie skały, podaje ich nazwy i wyjaśnia genezę – ocenia działania służące racjonalnemu gospodarowaniu zasobami naturalnymi

29. Złoża surowców mineralnych 30. Lekcja powtórzeniowa	– 5.1	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia typy złóż mineralnych – dokonuje podziału złóż mineralnych ze względu na działy gospodarki człowieka, w których są one wykorzystywane 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi na podstawie przekroju geologicznego rozpoznać typ złoża mineralnego – przedstawia związek między budową geologiczną a typem złoża 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: złoża surowców mineralnych, pokłady, soczewki, wysady, żyły, gniazda, intruzja – ocenia gospodarcze znaczenie surowców mineralnych, podaje przykłady zastosowania surowców mineralnych w gospodarce człowieka, zna metody ich eksploatacji – ocenia zmiany środowiska przyrodniczego wywołane eksploatacją surowców mineralnych
V. Litosfera – procesy endogeniczne				
Cele wychowania: kształtowanie postaw szacunku do przyrody; uświadomienie konieczności współpracy w kwestii zapobiegania zagrożeniom środowiska przyrodniczego; pobudzanie ciekawości poznawczej; kształtowanie odpowiedzialności za własną naukę; kształtowanie postaw kreatywnego rozwiązywania problemów				
31. Tektonika płyt litosfery	– 5.2, 5.5	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia założenia teorii płyt litosfery – wyjaśnia przyczyny ruchów płyt litosfery – wymienia płyty litosfery – opisuje procesy zachodzące na granicach płyt litosfery 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia na rysunku ryft, subdukcję, kolizję – porównuje procesy zachodzące w strefie ryftu i subdukcji – wskazuje konsekwencje ruchu płyt litosfery 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: płyty litosfery, kratony, prądy konwekcyjne, ryft, subdukcja, uskok transformacyjny, strefa kolizji – lokalizuje na mapie geologiczno-tektonicznej i fizycznej świata płyty kontynentalne i oceaniczne, wskazuje miejsce występowania stref ryftowej i subdukcji – formułuje główne założenia teorii tektoniki płyt litosfery – wyjaśnia mechanizm ruchu płyt litosfery, w tym działanie prądów konwekcyjnych – opisuje formy i procesy tektoniczne zachodzące na krawędziach płyt litosfery – analizuje przyczyny uformowania się pacyficznego
32. Plutonizm i metamorfizm	– 5.5	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: plutonizm, metamorfizm – wymienia czynniki, pod wpływem których następuje metamorfizm skał, i dokonuje podziału procesów metamorficznych 	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje na schemacie różne rodzaje intruzji magmowych – wykazuje na przykładach znaczenie procesów metamorficznych i plutonicznych 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: metamorfizm termiczny, metamorfizm regionalny, metamorfizm dyslokacyjny, magmatyzm, intruzje zgodne i niezgodne – porównuje i charakteryzuje różne rodzaje intruzji magmowych (batolit, lakolit, dajka, sill, lopolit, ksenolit) – opisuje znaczenie gospodarcze procesów plutonicznych i metamorficznych
33. Wulkanizm	– 5.5	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia typy erupcji wulkanicznych – opisuje budowę stożka wulkanicznego, przedstawia czynniki wpływające na przebieg wybuchu i kształt stożka wulkanicznego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego wulkany występują na granicy płyt litosfery – rozpoznaje typy wulkanów i skały wulkaniczne – wykazuje konsekwencje wulkanizmu i procesów postwulkanicznych dla środowiska przyrodniczego i działalności człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: wulkanizm, lava, magma, wybuch eksplozywny, wybuch efuzywny, erupcja centralna, erupcja szczelinowa, gejzer – na schemacie prezentuje budowę wulkanu – charakteryzuje produkty erupcji wulkanicznej – dostrzega zależność między kształtem wulkanu a typem law i charakterem erupcji – podaje przykłady wulkanów różnych typów i lokalizuje je na mapie – formułuje zależność między występowaniem wulkanów a przebiegiem płyt litosfery i wiekiem geologicznym obszaru, wyjaśnia genezę wulkanów położonych z dala od krawędzi płyt litosfery – wyjaśnia zasadę funkcjonowania gejzerów, wskazuje na

Tematy lekcji	Zapis w podstawie programowej	Szczegółowe cele edukacyjne w zakresie		Planowane osiągnięcia ucznia
		wiedzy merytorycznej	kształtowanych umiejętności	
		Uczeń:	Uczeń:	
34. Procesy górotwórcze i inne ruchy litosfery	– 5.5	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje ruchy pionowe litosfery – wyjaśnia sposób powstania górotworu subdukcyjnego i kolizyjnego 	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje na schematach góry fałdowe, zrębowe i wulkaniczne oraz podaje ich przykłady – wyjaśnia procesy izostatyczne na podstawie różnych źródeł wiedzy 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: ruchy izostatyczne, orogen, górotwór subdukcyjny i kolizyjny, góry fałdowe, góry zrębowe – wyjaśnia mechanizm izostazji – wymienia dowody na istnienie pionowych ruchów litosfery, lokalizuje na mapie obszary objęte pionowymi ruchami skorupy ziemskiej – opisuje konsekwencje ruchów pionowych dla życia i działalności człowieka – wyjaśnia genezę gór fałdowych w kontekście tektoniki płyt litosfery – opisuje mechanizm powstawania górotworów subdukcyjnego i kolizyjnego (podaje przykłady gór) – porównuje góry fałdowe i zrębowe – lokalizuje na mapie struktury zrębowe
35. Trzęsienia ziemi i inne deformacje litosfery	– 5.5	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia podział trzęsień ziemi – omawia skutki trzęsień ziemi – opisuje różne struktury tektoniczne 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia na rysunku epicentrum i hipocentrum – wyjaśnia rozmieszczenie obszarów sejsmicznych na Ziemi – przedstawia na modelu przyczynowo-skutkowym powstawanie tsunami – ocenia różne sposoby zapobiegania skutkom trzęsień ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: hipocentrum, epicentrum, fala sejsmiczna, obszary sejsmiczne, asejsmiczne, pen sejsmiczne, tektonika, struktury tektoniczne, ciągle i nieciągłe deformacje tektoniczne, zrąb, rów tektoniczny, płaszczowina, łuska tektoniczna, antyklina, synklina, tsunami – charakteryzuje trzęsienia ziemi ze względu na ich przyczynę – lokalizuje na mapie obszary sejsmiczne, pensejsmiczne i asejsmiczne, formułuje zależność między występowaniem trzęsień ziemi, wiekiem geologicznym obszarów, przebiegiem granic płyt litosfery i zjawiskami wulkanicznymi – ocenia skutki wielkich trzęsień ziemi, uzasadnia konieczność podejmowania działań zmierzających do zmniejszenia negatywnych skutków trzęsień ziemi – rozpoznaje różne struktury tektoniczne przedstawione na
36. Opis i interpretacja odsłonięcia, profilu i przekroju geologicznego 37. Lekcja powtórzeniowa/sprawdzian	– 5.3, 5.5	– opisuje warunki i środowisko powstania różnych typów skał	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi opisywać i interpretować odkrywkę geologiczną – potrafi odczytać kolejność wydarzeń na podstawie przekroju geologicznego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: wiek względny skał, wiek bezwzględny skał, luka stratygraficzna, miąższość warstw skalnych, odsłonięcie (odkrywka) geologiczne, upad warstw, profil geologiczny, przekrój geologiczny, mapa geologiczna – analizuje przekrój geologiczny, na jego podstawie odtwarza dzieje geologiczne obszaru, identyfikuje wydarzenia geologiczne na podstawie genezy skał

Tematy lekcji	Zapis w podstawie programowej	Szczegółowe cele edukacyjne w zakresie		Planowane osiągnięcia ucznia
		wiedzy merytorycznej	kształtowanych umiejętności	
		Uczeń:	Uczeń:	
				<ul style="list-style-type: none"> – analizuje wiek skał na przekroju i profilu geologicznym, odczytuje wiek względny i bezwzględny skał – interpretuje układ warstw skalnych w naturalnej lub sztucznej (np. kopalniach, kamieniołomach, wykopach) odkrywcze geologicznej
VI. Litosfera – procesy egzogeniczne				
Cele wychowania: kształtowanie postaw proekologicznych, dbałości i poczucia odpowiedzialności za stan środowiska przyrodniczego; kształtowanie umiejętności myślenia naukowego i odpowiedzialności za własną naukę; kształtowanie postaw ciekawości świata; kształtowanie umiejętności dostrzegania problemów i poszukiwania sposobów ich rozwiązywania				
38. Wietrzenie i jego znaczenie dla procesów geologicznych	– 5.6	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia rodzaje wietrzenia – przedstawia czynniki wpływające na przebieg procesów wietrzenia – podaje skutki wietrzenia dla procesów rzeźbo- i glebotwórczych 	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje efekty wietrzenia fizycznego na ilustracjach i w odsłonięciach skał – wykazuje wpływ klimatu na przebieg i rodzaj wietrzenia 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: wietrzenie, rozpad ziarnisty, rozpad blokowy, zwietrzelina, łuszczenie się skał – charakteryzuje rodzaje wietrzenia – opisuje produkty i formy rzeźby powstałe w wyniku procesów wietrzenia, w tym wpływ wietrzenia na rzeźbę – analizuje wpływ wietrzenia na działalność gospodarczą człowieka – wyjaśnia zależność między strefą klimatyczną a rodzajem wietrzenia
39. Zjawiska krasowe	– 5.6	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia skały, które podlegają procesom krasowym – przedstawia czynniki wpływające na intensywność procesów krasowych – wymienia obszary występowania zjawisk krasowych na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje na ilustracjach formy krasu powierzchniowego i podziemnego oraz wyjaśnia ich genezę 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: kras powierzchniowy, kras podziemny – charakteryzuje formy krasu powierzchniowego (ospa krasowa, żłobki krasowe, żebra krasowe, uwały, polje, ostańce krasowe, doliny i jary krasowe), opisuje sposób ich powstania, rozpoznaje formy na rysunku – opisuje sposób powstania form krasu podziemnego (jaskinie, korytarze, pieczary, studnie, kominy, stalaktyty, stalagmity, stalagnaty, formy naciekowe, ponor), rozpoznaje formy krasu podziemnego na rysunku i fotografii – wyjaśnia genezę form krasu powierzchniowego powstałych z form krasu podziemnego (np. wąwozy) – wyjaśnia znaczenie rzeźby krasowej dla działalności człowieka
40. Rzeźbotwórcza działalność wód płynących	– 5.7	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia dotyczące rzeźbotwórczej działalności rzek – omawia działalność rzeźbotwórczą rzeki w różnych odcinkach jej biegu 	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje na rysunku elementy doliny rzecznej – rozpoznaje na rysunkach i zdjęciach formy powstałe w wyniku rzeźbotwórczej działalności wód 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: dolina wciosowa, kaptaż rzeczny, obciążenie rzeki, zdolność transportowa rzeki, wydolność rzeki, podstawa erozyjna rzeki – charakteryzuje formy powstałe w wyniku erozyjnej i akumulacyjnej działalności rzek

Tematy lekcji	Zapis w podstawie programowej	Szczegółowe cele edukacyjne w zakresie		Planowane osiągnięcia ucznia
		wiedzy merytorycznej	kształtowanych umiejętności	
		Uczeń:	Uczeń:	
		<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia warunki powstawania delty i estuarium 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia proces meandrowania rzeki 	<ul style="list-style-type: none"> – za pomocą rysunku przedstawia i wyjaśnia: erozję wsteczną na progu skalnym, etapy powstawania meandrów, a także teras rzecznych, wyjaśnia zjawisko kaptażu – analizuje poprzeczny przekrój doliny rzecznej, wyróżnia elementy doliny rzecznej – charakteryzuje działalność rzeki w poszczególnych jej biegach – podaje przykłady działalności człowieka, które mogą się odbywać w obrębie terasy zalewowej i nadzalewowej – wyjaśnia dużą gęstość zaludnienia obszarów delt rzecznych – ocenia zasadność wykorzystania obszarów przełomowych do rozbudowy sieci komunikacyjnej
41. Rzeźbotwórcza działalność wód morskich i jeziornych	– 5.7	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia dotyczące rzeźbotwórczej działalności wód morskich i jeziornych – opisuje działalność morza na wybrzeżu niskim i wysokim – wymienia miejsca występowania różnych typów wybrzeży morskich 	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje typy wybrzeży przedstawione na rysunkach i mapach oraz wyjaśnia ich genezę – wyjaśnia za pomocą rysunku powstawanie atolu koralowego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: abrazja, klif (faleza), kosa, mierzeja, wybrzeże zanurzone, wybrzeże narastające, terasy i listwy jeziorne – charakteryzuje rzeźbotwórczą działalność morza na wybrzeżu wysokim i niskim – wymienia działania człowieka ograniczające tempo niszczenia klifów – opisuje główne typy wybrzeży morskich, rozpoznaje je na rycinie, lokalizuje na mapie – udowadnia zależność między typem wybrzeża a działalnością człowieka – charakteryzuje proces tworzenia raf koralowych oraz etapy powstawania atolu
42. Rzeźbotwórcza działalność lodowców	– 5.7	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia dotyczące działalności rzeźbotwórczej lodowca górskiego i lądolodu – opisuje działalność erozyjną i budującą lodowców górskich i lądolodów – wyjaśnia procesy powstawania form wodnolodowcowych 	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje na ilustracjach wybrane formy polodowcowe – klasyfikuje formy rzeźby polodowcowej według czynnika i procesu rzeźbotwórczego – wskazuje na mapie świata obszary, które podlegały w przeszłości zlodowaceniom 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: detersja, detrakcja, egzaracja, deglacjacja, ablacja, procesy fluwioglacjalne – charakteryzuje erozyjne, akumulacyjne i fluwioglacjalne formy polodowcowe oraz proces ich powstania – opisuje sposób użytkowania obszarów polodowcowych

43. Rzeźbotwórcza działalność wiatru	– 5.7	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia związane z rzeźbotwórczą działalnością wiatru – wymienia czynniki wpływające na intensywność procesów eolicznych opisuje działalność wiatru i podaje przykłady form rzeźby eolicznej 	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje na ilustracjach eoliczne formy rzeźby – porównuje barchan i wydmę paraboliczną lokalizuje na mapie pustynie i obszary występowania pokryw lessowych 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: deflacja, korazja, ripplemarki – lokalizuje na mapie obszary zagrożone pustynnieniem, pustynie i półpustynie – wykazuje wpływ działalności gospodarczej człowieka na intensywność procesów deflacyjnych i procesów pustynnienia – charakteryzuje niszczącą i budującą działalność wiatru, wymienia formy powstałe w wyniku działalności wiatru, identyfikuje czynniki wpływające na intensywność – wyjaśnia genezę pokryw lessowych, lokalizuje na mapie przykłady obszarów z pokrywami lessowymi oddziaływania wiatru – za pomocą rysunku opisuje genezę grzybów skalnych; – porównuje wydmę paraboliczną z barchanem, udowadnia wpływ klimatu na kształt wydm
44. Denudacja	– 5.8	<ul style="list-style-type: none"> – wyróżnia podstawowe rodzaje ruchów masowych i wyjaśnia ich przebieg – opisuje proces spłukiwania 	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje na ilustracjach rodzaje ruchów masowych – przedstawia wpływ budowy geologicznej i działalności człowieka na ruchy masowe – wykazuje wpływ procesów spłukiwania i ruchów masowych na erozję gleb 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: grawitacyjne ruchy masowe, denudacja, żleby, stożek usypiskowy, nisza osuwiskowa, jezior osuwiskowy, badlandy – wyjaśnia wpływ działalności wód opadowych na gospodarkę – posługując się rysunkami, wyjaśnia mechanizm tworzenia się poszczególnych rodzajów ruchów masowych – wyjaśnia proces denudacji – opisuje skutki ruchów masowych; – ocenia wpływ ruchów masowych na życie i działalność człowieka, podaje przykłady działań ograniczających skutki ruchów masowych – formułuje zależność między budową geologiczną, działalnością człowieka a tempem procesu
45-46. Rzeźba Ziemi jako efekt procesów endo- i egzogenicznych	– 5.9	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia główne formy rzeźby lądów i dna oceanów 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia rozmieszczenie najwyższych gór świata, grzbietów i rowów oceanicznych – przedstawia cechy kształtowania powierzchni Ziemi jako efekt oddziaływania procesów wewnętrznych i zewnętrznych 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: krzywa hipsograficzna, krzywa batymetryczna, obszary górskie, wyżynne i nizinne – charakteryzuje formy kształtowania powierzchni lądów i dna oceanicznego – formułuje zależność między kształtowaniem powierzchni terenu a budową geologiczną i procesami wewnętrznymi i zewnętrznymi kształtującymi litosferę – lokalizuje na mapie najgłębsze rowy oceanów Spokojnego, Atlantyku, Indyjskiego, Antarktycznego i Arktycznego oraz najwyższe szczyty poszczególnych kontynentów – analizuje i ocenia gospodarczą i osadniczą przydatność form kształtowania powierzchni lądów

Tematy lekcji	Zapis w podstawie programowej	Szczegółowe cele edukacyjne w zakresie		Planowane osiągnięcia ucznia
		wiedzy merytorycznej	kształtowanych umiejętności	
		Uczeń:	Uczeń:	
47. Wpływ człowieka na litosferę 48. Powtórzenie/Sprawdzian: Litosfera-procesy eozogeniczne.	- 5.4	- omawia wpływ gospodarki zbieracko-łowieckiej, rolnictwa, górnictwa, transportu na litosferę - przedstawia na rysunku skutki podziemnej eksploatacji surowców	- wykazuje zależność erozji gleb od lesistości oraz sposobu orki na stoku - rozpoznaje antropogeniczne formy rzeźby powstałe przy odkrywkowej eksploatacji surowców	- wyjaśnia pojęcie antropopresji - wyjaśnia wpływ działalności gospodarczej człowieka na zmiany w litosferze (powstanie nowych form terenu, zagospodarowanie stoków, np. terasowanie, działania prowadzące do wyrównania) - ocenia zmiany w litosferze wywołane nadmierną eksploatacją surowców mineralnych - proponuje (zgodne z zasadą zrównoważonego rozwoju) działania prowadzące do poprawy stanu litosfery
VII. Atmosfera				
Cele wychowania: kształtowanie postaw świadomości i poczucia odpowiedzialności za stan środowiska; kształtowanie świadomości potrzeby współpracy w zakresie zwalczania i zmniejszania zagrożeń wynikających z działalności ludzkiej; rozbudzanie zainteresowań i kształtowanie ciekawości poznawczej; kształtowanie umiejętności wykorzystania wiedzy do formułowania wniosków opartych na obserwacjach				
49. Skład i budowa atmosfery	- Treści wykraczające ponad podstawę programową (poszerzające wiedzę i doskonalące umiejętności)	- wymienia stałe i zmienne składniki atmosfery - opisuje skład chemiczny atmosfery - wymienia gazy cieplarniane i omawia ich wpływ na wzrost temperatury powietrza na Ziemi - wyróżnia warstwy atmosfery i przedstawia ich najważniejsze cechy	- wysuwa propozycje działań ograniczających wpływ człowieka na zanieczyszczenie atmosfery	- porównuje właściwości fizyczne i chemiczne poszczególnych warstw atmosfery - charakteryzuje budowę atmosfery na podstawie pionowego przekroju - wymienia składniki zmienne i stałe atmosfery - wyjaśnia znaczenie atmosfery dla życia na Ziemi
50-51. Globalna cyrkulacja mas powietrza	- 3.1	- wyróżnia podstawowe przyczyny krążenia powietrza atmosferycznego - charakteryzuje masy powietrza równikowego, zwrotnikowego, polarnego i arktycznego	- przedstawia na rysunku schemat globalnej cyrkulacji powietrza	- wyjaśnia pojęcia: komórka cyrkulacyjna, prądy konwekcyjne, zaburzenia cyrkulacyjne, monsuny, cyklony, fronty atmosferyczne, masy powietrza - posługując się modelem, schematem, wyjaśnia mechanizm globalnej (ogólnej) cyrkulacji mas powietrza - wyjaśnia mechanizm powstawania pasatów, wiatrów zachodnich i wschodnich oraz wpływ siły Coriolisa na ich kierunek - wymienia przyczyny krążenia powietrza w troposferze - opisuje sposób powstania deszczów zenitalnych - objaśnia mechanizm powstawania frontów atmosferycznych (zimnego, ciepłego i zokludowanego)

Tematy lekcji	Zapis w podstawie programowej	Szczegółowe cele edukacyjne w zakresie		Planowane osiągnięcia ucznia
		wiedzy merytorycznej	kształtowanych umiejętności	
		Uczeń:	Uczeń:	
52. Temperatura i opady na świecie 53. Woda w atmosferze	- 3.2	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia bilans promieniowania Ziemi - wymienia sposoby wymiany ciepła w atmosferze - wymienia czynniki wpływające na intensywność parowania - wymienia warunki kondensacji pary wodnej - przedstawia opady i osady atmosferyczne oraz warunki, w których powstają - omawia wielkość opadów w różnych szerokościach geograficznych 	<ul style="list-style-type: none"> - wykazuje wpływ różnych czynników na zróżnicowanie dopływu energii słonecznej - przedstawia przyczyny nierównomiernego rozkładu temperatur powietrza - wskazuje na mapie obszary o najwyższych i najniższych średnich rocznych amplitudach temperatury i wyjaśnia ich przyczyny - przedstawia wpływ temperatury powietrza na maksymalną zawartość pary wodnej w atmosferze – rozpoznaje i opisuje podstawowe rodzaje chmur - wyjaśnia proces powstawania opadów konwekcyjnych, frontalnych i orograficznych - wyjaśnia przyczyny zróżnicowania wielkości opadów na Ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia pojęcia: bilans promieniowania, bilans cieplny Ziemi, albedo, turbulencja, konwekcja, adwekcja, procesy adiabatyczne, inwersja termiczna, amplituda temperatur, strefowość termiczna, parowanie, kondensacja pary wodnej, transpiracja, sublimacja, wilgotność, osady, opady atmosferyczne, temperatura punktu rosy, jądra kondensacji, powietrze nasycone - wyjaśnia zależność między ilością promieniowania słonecznego a ekspozycją stoków oraz położeniem Ziemi względem Słońca - opisuje bilans promieniowania Ziemi - wymienia i charakteryzuje czynniki kształtujące temperaturę na powierzchni Ziemi - korzystając z map klimatycznych, analizuje przebieg średniej rocznej temperatury powietrza, wskazuje przyczyny nierównomiernego rozkładu temperatury - na podstawie danych klimatycznych oblicza średnią temperaturę powietrza, amplitudę temperatury powietrza oraz spadek temperatury powietrza wraz z wysokością - wskazuje przyczyny nierównomiernego rozkładu temperatury - wymienia i charakteryzuje rodzaje opadów i osadów atmosferycznych - rozpoznaje rodzaje chmur i przyporządkowuje do odpowiedniej wysokości w troposferze, zna zjawiska towarzyszące poszczególnym chmurom - wyjaśnia warunki powstania opadu atmosferycznego - porównuje opady konwekcyjne, orograficzne i frontalne - wymienia i charakteryzuje czynniki wpływające na wielkość i rozmieszczenie opadów na kuli ziemskiej - analizuje mapę przebiegu rocznej sumy opadów na Ziemi, wskazuje przyczyny nierównomiernego rozkładu opadów atmosferycznych

Tematy lekcji	Zapis w podstawie programowej	Szczegółowe cele edukacyjne w zakresie		Planowane osiągnięcia ucznia
		wiedzy merytorycznej	kształtowanych umiejętności	
		Uczeń:	Uczeń:	
54-55. Ciśnienie atmosferyczne i wiatry kuli ziemskiej	– 3.3	<ul style="list-style-type: none"> – zna wartość normalnego ciśnienia atmosferycznego – wymienia czynniki wpływające na wielkość ciśnienia atmosferycznego <ul style="list-style-type: none"> – omawia powstawanie cyklonów tropikalnych i monsunów – wyjaśnia pojęcia: wiatr stały, wiatr okresowy i wiatr lokalny – wyjaśnia genezę wiatrów stałych, okresowych i lokalnych 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia rozkład ciśnienia atmosferycznego na kuli ziemskiej – wyjaśnia, dlaczego monsun letni przynosi opady – wskazuje na mapie regiony występowania monsunów i cyklonów – przedstawia wpływ monsunów i cyklonów na działalność człowieka – wykazuje znaczenie wiatrów dla przebiegu pogody i działalności gospodarczej człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: ciśnienie atmosferyczne, izobara, hektopaskal, układy baryczne, ośrodki baryczne, przemiany wilgotno- i suchoadiabatyczne – charakteryzuje czynniki wpływające na wielkość ciśnienia za pomocą rysunku wyjaśnia schemat krążenia mas powietrza w niżu i wyżu na obu półkulach (z uwzględnieniem działania siły Coriolisa) – identyfikuje układy baryczne na podstawie przebiegu izobar – wyjaśnia mechanizm powstawania bryzy, wiatrów dolinnych i górskich, fenu, wiatrów spływowych – wskazuje na mapie obszary występowania wiatrów lokalnych i monsunów – wyjaśnia sposób powstania monsunów i ich wpływ na
56. Czynniki klimatotwórcze	– Treści wykraczające ponad podstawę programową (poszerzające wiedzę i doskonalące umiejętności)	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia główne czynniki klimatotwórcze, w tym czynniki astrefowe i antropogeniczne 	<ul style="list-style-type: none"> – na podstawie analizy danych klimatycznych i klimatogramów wyjaśnia wpływ różnych czynników na klimat – formułuje prawidłowości klimatyczne na podstawie analizy map i klimatogramów – wnioskuje o cechach klimatu danego miejsca na podstawie jego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: proces klimatyczny, czynniki klimatotwórcze, inwersja opadowa, klimat miasta, klimatogram – wymienia i analizuje czynniki wpływające na zróżnicowanie elementów klimatu – charakteryzuje wpływ czynników klimatotwórczych na klimat wybranych regionów świata – charakteryzuje klimat miasta (MWC)
57-58. Klimaty kuli ziemskiej	– 3.4, 3.5	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje strefy klimatyczne i typy klimatów na Ziemi i uzasadnia ich zasięgi – wymienia obszary położone w danej strefie klimatycznej i danym typie klimatu 	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje strefy klimatyczne i wybrane typy klimatów na podstawie rocznego przebiegu temperatury powietrza i sum opadów 	<ul style="list-style-type: none"> – lokalizuje na mapie i charakteryzuje strefy klimatyczne, uzasadnia zasięgi poszczególnych stref klimatycznych – opisuje typy klimatów w obrębie poszczególnych stref klimatycznych – na podstawie map i klimatogramów rozpoznaje i charakteryzuje strefę klimatyczną oraz typ klimatu
59. Pogoda i człowiek – mapy synoptyczne, zmiany antropogeniczne	– 3.6, 3.7	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia globalny system pomiarów meteorologicznych 	<ul style="list-style-type: none"> – odczytuje informacje o pogodzie z mapy synoptycznej 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: mapa synoptyczna, prognoza pogody, efekt cieplarniany, dziura ozonowa, kwaśne deszcze, smog – wyróżnia składniki mapy synoptycznej – analizuje zmiany temperatury i wilgotności po przejściu frontów atmosferycznych – odczytuje i interpretuje zjawiska zaznaczone na mapie synoptycznej

Tematy lekcji	Zapis w podstawie programowej	Szczegółowe cele edukacyjne w zakresie		Planowane osiągnięcia ucznia
		wiedzy merytorycznej	kształtowanych umiejętności	
		Uczeń:	Uczeń:	
				<ul style="list-style-type: none"> – ocenia konsekwencje przyrodnicze i gospodarcze zmian w atmosferze wynikających z działalności człowieka, wyjaśnia przyczyny i ocenia skutki zmian klimatu (globalnych i lokalnych) – analizuje wpływ działalności człowieka na warunki klimatyczne (w skali makro i mikro) – dostrzega i charakteryzuje wpływ klimatu na przebieg procesów rzeźbotwórczych, glebę, świat organiczny
60. Własne obserwacje zjawisk i prognozowanie pogody 61-62.lekcja powtórzeniowa, Sprawdzian	– 3.6	– wymienia przyrządy meteorologiczne	– przygotowuje krótkoterminową prognozę pogody na podstawie mapy synoptycznej oraz obserwacji i pomiarów meteorologicznych	<ul style="list-style-type: none"> – prognozuje zmiany parametrów pogodowych na podstawie obserwacji bezpośrednich i pomiarów meteorologicznych (np. amatorskich obserwacji nieba, odczytów z przyrządów na stacji meteorologicznej, w ogródku meteorologicznym, domowych stacjach meteorologicznych) – określa stan zachmurzenia nieba, identyfikuje rodzaje chmur oraz inne zjawiska występujące w atmosferze (dokumentuje za pomocą np. aparatu fotograficznego i/lub zapisu w dzienniku pogody) – na podstawie dokonanych obserwacji wyjaśnia zjawiska zachodzące aktualnie w atmosferze – mierzy wielkości i wartości poszczególnych elementów pogody przy pomocy dostępnych przyrządów – zna zasady konstrukcji deszczomierza – dokonuje ilościowej i jakościowej analizy danych z obserwacji bezpośredniej i pomiaru – sporządza krótkoterminową prognozę pogody lokalnej, weryfikuje dane
VIII. Hydrosfera				
Cele wychowania: kształtowanie postaw świadomości i poczucia odpowiedzialności za stan środowiska przyrodniczego; rozbudzanie gotowości do podejmowania działań na rzecz ochrony zasobów wodnych Ziemi (kształtowanie umiejętności podejmowania decyzji służących zachowaniu równowagi w środowisku); rozbudzanie zainteresowań przyrodniczych; kształtowanie umiejętności współpracy w grupie, formułowania opinii i obrony własnych poglądów; kształtowanie umiejętności wykorzystania wiedzy do formułowania wniosków opartych na obserwacjach				
63. Występowanie i zasoby wód, cykl hydrologiczny	– 4.1, 4.2	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia genezę i zasoby hydrosfery – omawia cechy cyklu hydrologicznego w różnych warunkach klimatycznych 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje zasoby różnych rodzajów wód – wykazuje związek między klimatem a cyklem hydrologicznym 	<ul style="list-style-type: none"> – na podstawie zestawień statystycznych wymienia zasoby wodne Ziemi – opisuje elementy krążenia wody w przyrodzie (charakteryzuje cykl oceaniczny i cykl kontynentalny) – przedstawia na rysunku elementy krążenia wody

Tematy lekcji	Zapis w podstawie programowej	Szczegółowe cele edukacyjne w zakresie		Planowane osiągnięcia ucznia
		wiedzy merytorycznej	kształtowanych umiejętności	
		Uczeń:	Uczeń:	
		– wymienia składniki bilansu wodnego		– podaje przykłady (i lokalizuje na mapie) obszary o dodatnim i ujemnym bilansie wodnym – wymienia właściwości wody
64. Wody morskie	– 4.2	– wymienia typy mórz – przedstawia skład chemiczny wody morskiej	– wyjaśnia przyczyny zróżnicowania zasolenia wód morskich – wykazuje związek między szerokością geograficzną a temperaturą wody morskiej	– wyjaśnia pojęcia: wszechocean, morze – dokonuje podziału wszechoceanu i wskazuje na mapie granice akwenów wszechoceanu – wymienia i wskazuje na mapie przykłady typów mórz; – wyjaśnia zależność temperatury wód powierzchniowych i zasolenia od typów mórz i ich położenia geograficznego – analizuje mapę rozkładu izohalin powierzchniowych wód oceanicznych – opisuje zmiany zasolenia wód morskich wraz z głębokością – opisuje zasoby wód morskich
65-66. Ruchy wód morskich	– 4.6, 4.7	– przedstawia rodzaje ruchów wody morskiej i mechanizm ich powstawania – wymienia ciepłe i zimne prądy morskie – wyjaśnia przyczyny zróżnicowania wielkości pływów morskich	– przedstawia na rysunku genezę ruchów wody morskiej – formułuje prawidłowości dotyczące prądów morskich oraz ich wpływu na klimat oraz środowisko wybrzeży – wykazuje na przykładach gospodarcze znaczenie ruchów wody morskiej	– wyjaśnia pojęcia: falowanie wiatrowe, pływy, prądy morskie, tsunami, upwelling, downwelling – wyjaśnia mechanizm ruchów wód oceanicznych; – korzystając ze schematu (rysunku), wyjaśnia różnice między pływami syzygiijnymi a kwadraturowymi – charakteryzuje model krążenia prądów morskich – zna mechanizm powstania tsunami i ocenia skutki wywołane działaniem tej fali w środowisku geograficznym – analizuje przyczyny i skutki upwellingu i downwellingu – dostrzega i wyjaśnia wpływ ruchów wód morskich na warunki klimatyczne, środowisko życia na wybrzeżach i działalność gospodarczą człowieka
67-68. Działalność człowieka a ekosystemy mórz i oceanów	– 4.7	– wskazuje możliwości gospodarczego wykorzystania oceanów – wymienia przyczyny zanieczyszczenia wód morskich – przedstawia działania podejmowane dla ochrony zasobów	– wykazuje wpływ rybołówstwa na zasoby biologiczne mórz – wyjaśnia proces eutrofizacji wód morskich	– wyjaśnia pojęcie eutrofizacja – ocenia zmiany w ekosystemie mórz i oceanów wywołane nieracjonalną gospodarką wodną – wyjaśnia związki między oceanosferą a elementami środowiska geograficznego – wykazuje konieczność ochrony mórz i oceanów – wyjaśnia przyczyny i ocenia skutki eutrofizacji wód
69. Wody podziemne, źródła	– 4.2, 4.8	– omawia pochodzenie wód podziemnych – przedstawia różne rodzaje wód podziemnych i typy źródeł	– wykazuje związek między rodzajem wód podziemnych a ich cechami i zasobami	– wyjaśnia pojęcia: wody podziemne, infiltracja, wody artezyjskie, subartezyjskie, strefa saturacji, strefa aeracji, wody mineralne, źródło – klasyfikuje wody podziemne, w tym mineralne

Tematy lekcji	Zapis w podstawie programowej	Szczegółowe cele edukacyjne w zakresie		Planowane osiągnięcia ucznia
		wiedzy merytorycznej	kształtowanych umiejętności	
		Uczeń:	Uczeń:	
		<ul style="list-style-type: none"> - dokonuje podziału wód mineralnych ze względu na ich skład chemiczny - opisuje działanie gejzerów 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia na rysunku powstawanie wód artezyjskich i różnych typów źródeł 	<ul style="list-style-type: none"> - formułuje zależność wód podziemnych od budowy geologicznej - porównuje wody artezyjskie z subartezyjskimi, lokalizuje główne obszary artezyjskie na mapie, na schemacie wyjaśnia funkcjonowanie studni artezyjskich, ocenia znaczenie wód artezyjskich dla życia i gospodarki - ocenia znaczenie wód podziemnych dla gospodarki - uzasadnia konieczność racjonalnego wykorzystania wód podziemnych - za pomocą schematów charakteryzuje warunki powstawania różnych typów źródeł - ocenia znaczenie cieplic dla gospodarki człowieka
70. Powierzchniowe wody płynące	- 4.2-4.5	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje sieć rzeczna na poszczególnych kontynentach - wymienia rodzaje zasilania rzek - opisuje cechy różnych ustrojów rzecznych 	<ul style="list-style-type: none"> - wyznacza przebieg działu wodnego na mapie - rozpoznaje ustrój wybranych rzek - wyjaśnia cechy wybranych rzek świata w nawiązaniu do zasilania, klimatu, rzeźby terenu, znaczenia gospodarczego 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia pojęcia: rzeka (ciek), system rzeczny i jego elementy, dorzecze, zlewisko, obszar bezodpływowy, ustrój (reżim) rzeczny - na podstawie wykresów przepływów wody rozpoznaje i charakteryzuje typ ustroju rzecznoego, podaje przykłady rzek o danym typie reżimu i lokalizuje je na mapie - wyjaśnia przyczyny i ocenia skutki wezbrań wody w rzekach (powodzi) - wskazuje na mapie i porównuje najdłuższe rzeki świata - wyznacza na mapie zasięg dorzeczy głównych rzek europejskich - porównuje sieć rzeczna poszczególnych kontynentów
71. Jeziora i bagna	- 4.2, 4.3, 4.5	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje typy genetyczne mis jeziornych na poszczególnych kontynentach - wskazuje przykłady jezior o różnej genezie 	<ul style="list-style-type: none"> - klasyfikuje jeziora według różnych kryteriów - rozpoznaje typ genetyczny misy jeziornej na podstawie rysunku batymetrycznego 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia pojęcia: jezioro, obszary podmokłe, bagna - prezentuje klasyfikację genetyczną jezior, podaje ich przykłady i lokalizuje na mapie - charakteryzuje etapy zaniku jezior - wyjaśnia gospodarcze znaczenie jezior - na podstawie batymetrii dna rozpoznaje typ jeziora - wykazuje związki pomiędzy klimatem, ukształtowaniem powierzchni, budową geologiczną a tempem przekształcania jezior - charakteryzuje funkcje sztucznych zbiorników wodnych, ocenia przekształcania środowiska związane z ich budową

Tematy lekcji	Zapis w podstawie programowej	Szczegółowe cele edukacyjne w zakresie		Planowane osiągnięcia ucznia
		wiedzy merytorycznej	kształtowanych umiejętności	
		Uczeń:	Uczeń:	
72. Lodowce i łądolody	– 4.9–4.11	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia różnice między łądolodem a lodowcem górskim – wyjaśnia proces powstawania lodowców – przedstawia mechanizm ruchu lodowca 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia przyczyny różnej wysokości występowania granicy wieloletniego śniegu w różnych szerokościach geograficznych – rozpoznaje typy lodowców górskich – przedstawia związek między klimatem a występowaniem wieloletniej zmarzliny – wskazuje na mapach zasięg obszarów współcześnie zlodowaconych i ocenia wpływ zmian klimatycznych na zmiany zasięgu tych obszarów 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: lodowiec górski, łądolód, granica wiecznego śniegu, pole firnowe, jezior lodowcowy, lód szelfowy, wieloletnia zmarzlina – wyjaśnia wysokość granicy wiecznego śniegu w różnych szerokościach geograficznych, formułuje zależność wysokości granicy wiecznego śniegu od warunków klimatycznych – wyjaśnia warunki powstawania lodowców górskich i łądolodów – wyjaśnia mechanizm ruchu lodowców, porównuje prędkość poruszania wybranych lodowców, analizuje konsekwencje szybszego tempa topnienia lodowców dla środowiska geograficznego – opisuje wygląd lodowca górskiego w zależności od warunków jego powstania, charakteryzuje i porównuje różne typy lodowców, wskazuje na mapie obszary ich występowania – wyjaśnia wpływ wieloletniej zmarzliny na działalność
73-74. Rola wody w gospodarce i środowisku	– 4.12	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia rolę wody dla rozwoju różnych działów gospodarki – opisuje na przykładach następstwa nieracjonalnej gospodarki wodnej w wybranych regionach świata 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia działania wspomagające racjonalne gospodarowanie wodą 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: lej depresyjny, irygacja, regulacja rzek – ocenia zmiany w hydrosferze wywołane nieracjonalną gospodarką wodną – wyjaśnia związki między hydrosferą a elementami środowiska przyrodniczego – wykazuje konieczność ochrony zasobów wodnych – wyjaśnia znaczenie wody dla rolnictwa, przemysłu, transportu i energetyki – ocenia wpływ osuszania terenów na równowagę ekologiczną – wyjaśnia proces eutrofizacji wód jeziornych i rzecznych – prezentuje przyrodnicze i gospodarcze konsekwencje wysychania Jeziora Aralskiego – wskazuje na mapie obszary, na których występują konflikty związane z deficytem wody
75-76. Obserwacje i pomiary hydrologiczne w terenie	– Zalecane warunki i sposób realizacji podstawy programowej	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia przyrządy służące do pomiarów hydrologicznych 	<ul style="list-style-type: none"> – Dokonuje hydrologicznych obserwacji i prostych pomiarów w terenie (stosuje bezpośrednie i pośrednie metody pomiarowe) 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: monitoring wód, wodowskaz, natężenie przepływu, prędkość powierzchniowa wody, pehametr

Tematy lekcji	Zapis w podstawie programowej	Szczegółowe cele edukacyjne w zakresie		Planowane osiągnięcia ucznia
		wiedzy merytorycznej	kształtowanych umiejętności	
		Uczeń:	Uczeń:	
77-78 Lekcja powtórzeniowa. Sprawdzian				<ul style="list-style-type: none"> - określa (na podstawie obserwacji terenowych) przezroczystość i zabarwienie wody - odczytuje z wodowskazu aktualny stan wody w rzece i jeziorze - dokonuje pomiarów natężenia przepływów w małym cieku, w przypadku większych rzek mierzy prędkość przepływu wody metodą pływakową - mierzy temperaturę wody - dokonuje ilościowej i jakościowej analizy wyników badań terenowych (przy zastosowaniu narzędzi TIK)
IX. Pedosfera i biosfera				
Cele wychowania: kształtowanie postaw świadomości i poczucia odpowiedzialności za stan środowiska; kształtowanie postaw dociekliwych, poszukujących i krytycznych; kształtowanie świadomości o potrzebie współpracy w zakresie zwalczania zagrożeń środowiska przyrodniczego				
79-80. Gleba i procesy ją kształtujące	- 6.1	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje procesy glebotwórcze i omawia cechy głównych typów gleb strefowych i niestrefowych - omawia przydatność rolniczą głównych typów gleb 	<ul style="list-style-type: none"> - lokalizuje na mapie obszary występowania głównych typów gleb - przedstawia związek między glebą, skałą macierzystą, roślinnością i klimatem 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia pojęcia: gleba początkowego stadium rozwoju (inicjalna), gleba dojrzała - wyjaśnia wpływ czynników biotycznych i abiotycznych na intensywność procesów glebotwórczych - charakteryzuje etapy procesu glebotwórczego (wykorzystuje schemat) - analizuje profil glebowy, identyfikuje poziomy genetyczne gleby - wykazuje zależność między klimatem, szatą roślinną a intensywnością procesu glebotwórczego - wymienia najważniejsze składniki i funkcje gleby - analizuje wpływ człowieka na zahamowanie procesów glebotwórczych
81-82. Zróżnicowanie gleb świata i ich przydatność rolnicza	- 6.1	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia gleby występujące w danej strefie klimatycznej 	<ul style="list-style-type: none"> - dokonuje oceny przydatności rolniczej gleb - interpretuje profile glebowe i wyjaśnia pochodzenie poziomów glebowych różnych typów gleb 	<ul style="list-style-type: none"> - wyróżnia i wskazuje na mapie główne typy gleb na świecie - wyjaśnia zależność między klimatem, szatą roślinną a występowaniem gleb strefowych i śródstrefowych - lokalizuje na mapie gleby najżyźniejsze i formułuje związek pomiędzy rozmieszczeniem żyznych gleb a obszarami rolniczymi - na podstawie profilu glebowego rozpoznaje główne gleby i ocenia ich przydatność rolniczą - analizuje wpływ człowieka na degradację gleb

Tematy lekcji	Zapis w podstawie programowej	Szczegółowe cele edukacyjne w zakresie		Planowane osiągnięcia ucznia
		wiedzy merytorycznej	kształtowanych umiejętności	
		Uczeń:	Uczeń:	
83. Badania terenowe gleb i ich opis	– 6.2	– omawia profil glebowy	– planuje i przeprowadza obserwację profilu glebowego w miejscu zamieszkania	<ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje poziomy genetyczne w profilu glebowym i na ich podstawie charakteryzuje procesy glebotwórcze – na podstawie profilu glebowego rozpoznaje typ gleby i ocenia jej rolniczą przydatność – opisuje cechy morfologiczne gleby (np. miąższość poszczególnych poziomów, ich barwę, układ glebowy, występowanie konkrecji) – wykorzystując pomiar kolorymetryczny określa odczyn gleby – dokumentuje wyniki badań w karcie opisu odkrywki glebowej – interpretuje mapę glebowo-rolniczą
84-85. Szata roślinna i świat zwierząt	– 6.3	– wyjaśnia zróżnicowanie formacji roślinnych na Ziemi i piętrowość roślinną	– wykazuje związki między warunkami klimatycznymi a formacją roślinną, przyporządkowuje typowe gatunki flory i fauny do poszczególnych stref krajobrazowych	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje cechy i wskazuje na mapie rozmieszczenie formacji roślinnych – wykazuje związek między formacją roślinną a klimatem, przyporządkowuje gatunki roślin do stref krajobrazowych – formułuje zależność między zasięgami poszczególnych pięter roślinnych a warunkami klimatycznymi i glebowymi zmieniającymi się wraz z wysokością nad poziomem morza – wyjaśnia sposób przystosowania się roślin do przetrwania w klimatach suchym i zimnym – charakteryzuje występowanie gatunków zwierząt w poszczególnych królestwach, lokalizuje na mapie zasięg państw zoogeograficznych, przyporządkowuje typowe gatunki fauny do stref krajobrazowych – wykazuje zależność między występowaniem zwierząt a formacjami roślinnymi – wskazuje dominujące gatunki litoralu, pelagialu i abisalu, charakteryzuje cechy stref morskich
X. Ekosystemy świata i ich ochrona				
Cele wychowania: kształtowanie postaw poczucia odpowiedzialności za działania ingerujące w środowisko przyrodnicze; kształtowanie świadomości i poczucia odpowiedzialności za stan środowiska przyrodniczego (postawy proekologiczne); kształtowanie postaw twórczego, kreatywnego rozwiązywania problemów; kształtowanie postaw szacunku do życia; rozwijanie dociekliwości poznawczej				
86. Ekosystemy i dziedziny morfoklimatyczne świata	– 6.4	– wymienia podstawowe dziedziny morfoklimatyczne świata	– wyjaśnia pojęcie struktura krajobrazu – prezentuje powiązania między warunkami klimatycznymi a procesami zewnętrznymi	<ul style="list-style-type: none"> – lokalizuje na mapie zasięg podstawowych dziedzin morfoklimatycznych świata – wyjaśnia sposób wydzielenia dziedzin morfoklimatycznych – wymienia przykłady procesów drugorzędnych występujących w każdej dziedzinie morfoklimatycznej

Tematy lekcji	Zapis w podstawie programowej	Szczegółowe cele edukacyjne w zakresie		Planowane osiągnięcia ucznia
		wiedzy merytorycznej	kształtowanych umiejętności	
		Uczeń:	Uczeń:	
				<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje wybraną dziedzinę morfoklimatyczną (uwzględniając dominujące w niej procesy rzeźbotwórcze i formy powierzchni, które stanowią efekt ich działania)
87. Ochrona środowiska przyrodniczego. Zrównoważony rozwój	– 6.5, 6.6	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje podejmowane na świecie działania na rzecz ochrony i restytucji środowiska geograficznego – omawia podstawowe zasady zrównoważonego rozwoju 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia możliwości realizacji zrównoważonego rozwoju w skali lokalnej, regionalnej i globalnej 	<ul style="list-style-type: none"> – prezentuje zasady rozwoju zrównoważonego, ocenia możliwość wdrażania działań zmierzających do przywrócenia równowagi ekologicznej (ograniczenie źródeł degradacji środowiska przyrodniczego i wzrost powierzchni terenów chronionych) – lokalizuje na mapie największe parki narodowe na świecie oraz rezerwaty biosfery – prezentuje cele i zadania międzynarodowych organizacji zajmujących się ochroną przyrody (IUCN, ONZ, WWF) – wyjaśnia idee ekorozwoju
88. Skutki działalności człowieka w środowisku przyrodniczym 89. Lekcja powtórzeniowa	– 3.7, 4.12, 5.8, 6.6	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia antropogeniczne zmiany w środowisku przyrodniczym – przedstawia wpływ człowieka na wzrost efektu cieplarnianego – omawia skutki efektu cieplarnianego 	<ul style="list-style-type: none"> – dowodzi na przykładach, że naruszenie stabilności ekosystemu może spowodować nieodwracalne zmiany w środowisku naturalnym 	<ul style="list-style-type: none"> – podaje przykłady antropogenicznych zmian w środowisku – planuje i proponuje działania zmierzające do poprawy stanu ekosystemów świata – wyjaśnia na czym polega kompleksowy charakter zmian w środowisku

Geografia społeczno-ekonomiczna świata

Treści kształcenia	Zapis w podstawie programowej	Szczegółowe cele edukacyjne w zakresie		Planowane osiągnięcia ucznia
		wiedzy merytorycznej	kształtowanych umiejętności	
		Uczeń:	Uczeń:	
I. Klasyfikacja państw świata (4 godziny lekcyjne + 1 na powtórzenie)				
Cele wychowania: kształtowanie świadomości potrzeby współpracy społeczeństw w rozwiązywaniu problemów; kształtowanie postaw odpowiedzialności za przyszłość narodów i państw; rozwijanie zainteresowań problemami współczesnego świata; kształtowanie umiejętności dostrzegania problemów we współczesnym świecie i poszukiwania sposobów ich rozwiązania; kształtowanie postaw odpowiedzialności i poczucia tożsamości narodowej, patriotyzmu, a także poszanowania odrębności innych społeczeństw i narodów				
90. Aktualny podział polityczny świata	– 7.3	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje współczesny stan na mapie politycznej świata – opisuje zróżnicowanie polityczne współczesnego świata – wymienia i wskazuje na mapie terytoria zależne 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia współczesny stan polityczny w Europie i na świecie – wyjaśnia przyczyny utrzymywania się terytoriów zależnych 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: państwo, suwerenność, terytoria zależne, terytoria powiernicze ONZ, wody wewnętrzne, morza terytorialne, strefa wyłączności ekonomicznej – analizuje przyczyny zmian na politycznej mapie świata po 1989 r., opisuje proces rozpadu i łączenia państw Europy i innych części świata – wymienia niezbędne warunki utworzenia nowego państwa – lokalizuje na mapie politycznej państwa, które powstały po 1989 r. – wyjaśnia zasady funkcjonowania terytoriów niesamodzielnych, wskazuje na mapie ich przykłady – prezentuje polityczny podział mórz i oceanów, dokonuje oceny ich wykorzystania przez państwa
91. Mierniki poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego	– 7.1	<ul style="list-style-type: none"> – podaje kryteria podziałów państw świata – wyjaśnia pojęcie PKB – opisuje i podaje składowe wskaźnika HDI 	<ul style="list-style-type: none"> – klasyfikuje kraje świata według kryteriów politycznych, społecznych, kulturowych, ekonomicznych – wykazuje zróżnicowanie państw świata, posługując się wskaźnikami poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego – porównuje strukturę PKB krajów na różnym poziomie rozwoju 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: produkt krajowy brutto (PKB), wskaźnik HDI (wskaźnik rozwoju społecznego), wskaźnik skolaryzacji – analizuje i wyjaśnia przyczyny nierówności w rozwoju społeczno-gospodarczym świata, pogłębiania się różnic między najbogatszymi a najbiedniejszymi państwami świata – charakteryzuje konstrukcję wskaźników poziomu rozwoju państw, wymienia mierniki rozwoju społeczno-gospodarczego, grupuje państwa na podstawie wielkości HDI
92. Charakterystyka krajów słabo i średnio rozwiniętych gospodarczo	– 7.2	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia cechy krajów średnio i słabo rozwiniętych – wskazuje problemy gospodarcze i społeczne krajów słabo rozwiniętych 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia przyczyny obecnej sytuacji gospodarczej i społecznej krajów słabo rozwiniętych – porównuje cechy gospodarki krajów słabo rozwiniętych z cechami gospodarki krajów wysoko rozwiniętych – wyjaśnia przyczyny wzrostu dysproporcji pomiędzy poziomem życia w krajach wysoko i słabo 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje państwa wysoko, średnio i słabo rozwinięte, wskazuje przykłady państw słabo rozwiniętych na mapie – ocenia szanse rozwoju wybranych państw słabo rozwiniętych – proponuje działania hamujące mechanizmy narastania nierówności w rozwoju społeczno-gospodarczym współczesnego świata

93. Charakterystyka krajów wysoko i bardzo wysoko rozwiniętych gospodarczo	- 7.2	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia cechy gospodarki krajów o wysokim i średnim poziomie rozwoju gospodarczego - wskazuje problemy gospodarcze i społeczne tych krajów 	<ul style="list-style-type: none"> - na podstawie danych statystycznych porównuje cechy krajów o bardzo wysokim, wysokim i średnim poziomie rozwoju gospodarczego 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje państwa bardzo wysoko, wysoko i średnio rozwinięte, wskazuje przykłady na mapie państw średnio, wysoko i bardzo wysoko rozwiniętych - wyjaśnia najważniejsze przyczyny bardzo wysokiego i wysokiego poziomu rozwoju gospodarczego wybranych krajów - analizuje i ocenia problemy społeczno-gospodarcze państw o wysokim poziomie rozwoju
94. Lekcja powtórzeniowa				

II. Procesy demograficzne i różnicowanie ludności na świecie

Cele wychowania: kształtowanie postaw prospołecznych, zdolności empatii i odpowiedzialności za przyszłość świata; kształtowanie umiejętności oceny zjawisk i procesów, formułowania i uzasadniania własnej opinii; kształtowanie postaw odpowiedzialności za przyszłość demograficzną świata, rozwijanie wrażliwości na potrzeby innych i tolerancji wobec różnic kulturowych społeczeństw; kształtowanie poczucia odpowiedzialności za stan środowiska geograficznego; rozwijanie umiejętności wnioskowania na podstawie doświadczenia (myślenia naukowego)

95. Przestrzenne i czasowe zróżnicowanie wskaźnika przyrostu naturalnego na świecie	- 8.3	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje przestrzenne i czasowe zróżnicowanie wskaźników urodzeń, zgonów, przyrostu naturalnego oraz liczby ludności na świecie - podaje przykłady zróżnicowania wskaźników: urodzeń, zgonów, przyrostu naturalnego na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> - analizuje i interpretuje mapy oraz dane statystyczne prezentujące zmiany i zróżnicowanie przestrzenne wskaźnika przyrostu naturalnego na świecie - wyjaśnia przyczyny zmian i przestrzennego zróżnicowania wskaźnika przyrostu naturalnego 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia przyczyny wzrostu liczby ludności świata na przestrzeni dziejów, ocenia dynamikę zmian liczby ludności w krajach słabo i wysoko rozwiniętych - na podstawie danych statystycznych oblicza wskaźnik przyrostu naturalnego - porównuje wielkość współczynnika przyrostu naturalnego w państwach o różnym poziomie rozwoju gospodarczego, analizuje przyczyny jego zróżnicowania
96. Etapy rozwoju demograficznego na przykładzie wybranych państw świata	- 8.4	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje etapy rozwoju demograficznego na przykładzie wybranych państw świata - podaje przykłady krajów, których społeczeństwa znajdują się na określonym etapie rozwoju demograficznego 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje cechy demograficzne społeczeństw znajdujących się na różnych etapach rozwoju demograficznego - na podstawie wskaźnika urodzeń i zgonów przyporządkowuje społeczeństwa różnych krajów do odpowiedniej fazy rozwoju demograficznego - przedstawia fazy rozwoju demograficznego 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia model przejścia demograficznego, analizuje wykres faz rozwoju demograficznego - podaje przykłady państw będących w różnych fazach rozwoju demograficznego, lokalizuje je na mapie

Treści kształcenia	Zapis w podstawie programowej	Szczegółowe cele edukacyjne w zakresie		Planowane osiągnięcia ucznia
		wiedzy merytorycznej	kształtowanych umiejętności	
		Uczeń:	Uczeń:	
97. Czynniki kształtujące wzrost i regres regionów na świecie 98. Cechy demograficzne społeczeństw w regionach wzrostu i regresu demograficznego	– 8.4, 8.5	<ul style="list-style-type: none"> – wyróżnia regiony wzrostu i regresu demograficznego – podaje przyczyny wzrostu i regresu demograficznego w tych regionach – wymienia cechy społeczeństwa starego i młodego 	<ul style="list-style-type: none"> – formułuje prawidłowości dotyczące regionów wzrostu i regresu demograficznego – porównuje cechy demograficzne społeczeństwa starego i młodego – analizuje, interpretuje i rozpoznaje piramidę wieku i płci społeczeństwa starego i młodego – prognozuje zmiany struktury wieku i tempa przyrostu ludności na podstawie piramidy wieku ludności 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: piramida wieku i płci, współczynnik dzietności, współczynniki feminizacji – opisuje strukturę ludności według wieku, wymienia cechy społeczeństwa młodego i starego, podaje przykłady i wskazuje je na mapie – wyjaśnia zależność między strukturą ludności według wieku a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego państwa – uzasadnia tezę, że średnia długość trwania życia jest wskaźnikiem rozwoju społeczno-gospodarczego – porównuje wielkość współczynnika dzietności społeczeństw młodych i starych – korzystając z danych statystycznych, oblicza współczynnik feminizacji – analizuje strukturę płci wybranych państw, podaje przyczyny różnicowania liczby kobiet i mężczyzn, wskazuje na mapie kraje o dużym współczynniku feminizacji
99. Konsekwencje wzrostu i regresu demograficznego	– 8.5	<ul style="list-style-type: none"> – podaje konsekwencje społeczne i gospodarcze eksplozji demograficznej – wskazuje problemy społeczne i gospodarcze społeczeństw starzejących się 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia konsekwencje eksplozji demograficznej lub regresu demograficznego w wybranych państwach – ocenia konsekwencje eksplozji i regresu demograficznego w wybranych państwach – podaje przykłady skutecznej, prorodzinnej polityki społecznej rządów wybranych państw 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie państwa o największym przyroście naturalnym, analizuje przestrzenne zróżnicowanie wielkości współczynnika urodzeń i zgonów – charakteryzuje i ocenia konsekwencje eksplozji demograficznej w skali lokalnej, regionalnej i globalnej – ocenia konsekwencje regresu demograficznego państw znajdujących się w IV i V fazie rozwoju – wymienia i ocenia konsekwencje starzenia się ludności – ocenia działania rządu chińskiego zmierzające do ograniczenia przyrostu liczby ludności
100. Przyczyny migracji ludności	– 8.6	<ul style="list-style-type: none"> – podaje kryteria klasyfikacji migracji ludności – wymienia przyczyny migracji i podaje przykłady migracji wg ich przyczyn w wybranych krajach – wymienia skutki migracji ludności 	<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje mapy i dane liczbowe prezentujące kierunki i rodzaje migracji na świecie i w wybranych krajach – prognozuje zmiany w kierunkach migracji na świecie – przedstawia związek pomiędzy potrzebami człowieka, poziomem ich zaspokojenia a natężeniem migracji 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: „drenaż mózgow”, uchodźstwo, sukcesja migracji, państwo emigracyjne, państwo imigracyjne; – klasyfikuje migracje ze względu na różne kryteria – oblicza saldo migracji i przyrost rzeczywisty, korzystając z danych statystycznych, wyjaśnia przyczyny dodatniego lub ujemnego salda migracji wybranych państw – analizuje przyczyny ruchów migracyjnych we współczesnym świecie, wskazuje na mapie ich kierunki – formułuje zależność między tempem rozwoju gospodarczego państw a wielkością migracji

Treści kształcenia	Zapis w podstawie programowej	Szczegółowe cele edukacyjne w zakresie		Planowane osiągnięcia ucznia
		wiedzy merytorycznej	kształtowanych umiejętności	
		Uczeń:	Uczeń:	
101. Konsekwencje migracji ludności			<ul style="list-style-type: none"> – podaje konsekwencje migracji (ekonomiczne, społeczne i kulturowe) dla wybranych krajów emigracyjnych i imigracyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia ruchy migracyjne z punktu widzenia państwa imigracyjnego i emigracyjnego – wyjaśnia zjawisko sukcesji migracji, podaje przykłady państw, których to zjawisko dotyczy, i lokalizuje je na mapie – ocenia problem współczesnych uchodźców, projektuje działania zmierzające do zmniejszenia zjawiska i do pomocy migrantom przymusowym
102. Zróżnicowanie warunków osiedlenia się człowieka na Ziemi	– 8.1	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia i charakteryzuje warunki przyrodnicze i społeczno-ekonomiczne wpływające na osiedlanie się człowieka – podaje przykłady warunków pozytywnie i negatywnie wpływających na osiedlanie się 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia przyczyny zróżnicowania warunków osiedlenia się człowieka na Ziemi – formułuje prawidłowości, które wyjaśniają wpływ różnych czynników na osiedlanie się ludności 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: ekumena, subekumena, anekumena, bariera osadnicza – analizuje wpływ przyrodniczych i pozaprzyrodniczych czynników rozmieszczenia ludności – ocenia warunki przyrodnicze i społeczno-ekonomiczne osiedlenia się ludności w wybranych regionach świata
103. Cechy rozmieszczenia ludności na świecie	– 8.2	<ul style="list-style-type: none"> – podaje cechy rozmieszczenia ludności na Ziemi – wskazuje na mapie obszary koncentracji ludności – wskazuje na mapie obszary słabego zaludnienia 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia na przykładach znaczenie głównych czynników wpływających na gęstość zaludnienia – przedstawia konsekwencje nadmiernej koncentracji ludności – ocenia wartość informacyjną wskaźnika gęstości zaludnienia oraz map i danych statystycznych prezentujących gęstość zaludnienia 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcie wskaźnik gęstości zaludnienia – oblicza wskaźnik gęstości zaludnienia wybranych obszarów – lokalizuje na mapie obszary o największej i najmniejszej gęstości zaludnienia i wyjaśnia przyczyny różnej koncentracji ludności – identyfikuje i wyjaśnia problemy społeczne, gospodarcze i ekologiczne wynikające z wysokiej gęstości zaludnienia
104. Struktura zatrudnienia ludności na świecie. 105. Wielkość i zmiany bezrobocia na świecie	– 8.8 Treści wykraczające	<ul style="list-style-type: none"> – podaje główne cechy struktury zatrudnienia ludności na świecie – wskazuje tendencje zmian w strukturze zatrudnienia ludności – charakteryzuje zmiany i wielkość bezrobocia na świecie i w wybranych krajach – podaje skutki bezrobocia 	<ul style="list-style-type: none"> – formułuje prawidłowości określające zróżnicowanie struktury zatrudnienia w wybranych krajach na świecie w zależności od poziomu rozwoju kraju – wyjaśnia przyczyny zróżnicowania struktury zatrudnienia w wybranych krajach – na wybranych przykładach ocenia wpływ globalizacji na bezrobocie ludności 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: wskaźnik aktywności zawodowej, współczynnik bezrobocia – opisuje nowy międzynarodowy podział pracy (kraje o wysokich i niskich kosztach pracy) – ocenia skalę i konsekwencje społeczne zjawiska bezrobocia

Treści kształcenia	Zapis w podstawie programowej	Szczegółowe cele edukacyjne w zakresie		Planowane osiągnięcia ucznia
		wiedzy merytorycznej	kształtowanych umiejętności	
		Uczeń:	Uczeń:	
106. Zróżnicowanie etniczne ludności świata	– 8.9	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje zróżnicowanie narodowościowe ludności na świecie – podaje cechy zróżnicowania etnicznego na przykładzie wybranych krajów – wykazuje zróżnicowanie narodowościowe i etniczne społeczeństw 	<ul style="list-style-type: none"> – na przykładach wybranych krajów wielonarodowych omawia wpływ zróżnicowania narodowościowego i etnicznego na funkcjonowanie społeczeństw – na przykładzie wybranych regionów świata przedstawia znaczenie narodowościowego i etnicznego zróżnicowania ludności dla konfliktów zbrojnych 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: rasa, rasizm, Mulat, Metys, Zambo – charakteryzuje zróżnicowanie rasowe ludności świata, wskazuje na mapie rozmieszczenie głównych i pośrednich ras ludzkich – prezentuje i ocenia problem rasizmu – ocenia skutki zmian w strukturze narodowościowej i etnicznej w wybranych krajach
107. Przyczyny i konsekwencje upowszechniania się i zanikania języków na świecie	– 8.12	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje zróżnicowanie językowe społeczeństw – podaje przykłady zanikania języków – podaje przykłady upowszechniania się wybranych języków na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia przyczyny zanikania i upowszechniania się niektórych języków na świecie – omawia konsekwencje zanikania i upowszechniania się niektórych języków na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: język, dialekt, gwara, alfabetyzacja – opisuje zróżnicowanie językowe ludności świata, wyróżnia i podaje przykłady języków oficjalnych ONZ, języków używanych przez największą liczbę ludności, języków sztucznych i wehikularnych – prezentuje przykłady języków należących do indoeuropejskiej rodziny językowej – wskazuje na mapie przykłady państw, w których używa się alfabetu łacińskiego, greckiego, arabskiego, hebrajskiego, chińskiego, cyrylicy – formułuje zależność między stopniem rozwoju gospodarczego a poziomem alfabetyzacji, analizuje i interpretuje mapę przedstawiającą udział analfabetów wśród ludności powyżej 14 roku życia
108. Zróżnicowanie religijne ludności na świecie	– 8.11	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje zróżnicowanie religijne ludności na świecie, biorąc pod uwagę zasięg występowania, liczbę wyznawców, wiek religii – podaje główne zasady wiary największych religii na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia przyczyny zróżnicowania religijnego ludności na świecie – określa wpływ poziomu wiedzy na temat danej religii na stosunek do ich wyznawców oraz poziom tolerancji religijnej – wyjaśnia zmiany liczby wyznawców różnych religii w Europie 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcie religia – wymienia i charakteryzuje największe religie świata, wskazuje na mapie rozmieszczenie największych religii świata, prezentuje różnice i podobieństwa między nimi, charakteryzuje cechy religii monoteistycznych i politeistycznych – ocenia wpływ religii na życie i gospodarkę człowieka
109. Kręgi kulturowe świata	– Treści wykraczające ponad podstawę programową (poszerzające wiedzę i doskonalące umiejętności)	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje rozmieszczenie głównych kręgów kulturowych na świecie – wskazuje główne cechy kulturowe społeczeństw należących do różnych kręgów kulturowych 	<ul style="list-style-type: none"> – wykazuje na przykładach zróżnicowanie kulturowe ludności – omawia wpływ cech kulturowych na życie społeczne i gospodarcze – uzasadnia równorzędność kultur 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: kultura, krąg kulturowy, macdonaldyzacja, amerykańizacja, system kastowy – wymienia podstawowe kręgi kulturowe współczesnego świata i lokalizuje je na mapie

Treści kształcenia	Zapis w podstawie programowej	Szczegółowe cele edukacyjne w zakresie		Planowane osiągnięcia ucznia
		wiedzy merytorycznej	kształtowanych umiejętności	
		Uczeń:	Uczeń:	
110.Lekcja powtórzeniowa/ 111. Sprawdzian				<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje podstawowe cechy kultury islamu, anglo-amerykańskiej i europejskiej – uzasadnia tezę, iż warunkiem koniecznym oceny innych kultur jest ich poznanie, postawa dialogu, akceptacji, tolerancji i otwartości – ocenia rolę zróżnicowania kulturowego w procesie przemian cywilizacyjnych współczesnego świata
III. Współczesne procesy urbanizacyjne				
Cele wychowania: doskonalenie umiejętności oceny zjawisk i procesów, formułowania i udowadniania własnych opinii, rozwijanie zainteresowań problemami współczesnego świata, kształtowanie umiejętności wnioskowania opartego na obserwacjach				
112. Struktura funkcjonalna miast i przestrzeni miejskiej	– 8.10	<ul style="list-style-type: none"> – podaje przykłady miast o różnych funkcjach – określa strukturę funkcjonalną różnych miast – podaje przyczyny zmiany struktury funkcjonalno-przestrzennej miast 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia zmiany struktury funkcjonalno-przestrzennej miast – wykazuje zmiany funkcji terenów miejskich wraz z ich rozwojem i poziomem rozwoju kraju 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: funkcje miast, sieć osadnicza, funkcje miastotwórcze – formułuje zależność między rozwojem cywilizacyjnym a wzrostem znaczenia miast – charakteryzuje funkcje wybranych miast, rozróżnia funkcje miastotwórcze, endogeniczne i egzogeniczne – podaje przykłady miast, które uformowały się dzięki konkretnym funkcjom miastotwórczym (wskazuje je na mapie) – wyjaśnia przyczyny wielofunkcyjności współczesnych miast – dokonuje waloryzacji zmian struktury przestrzenno-funkcjonalnej różnych miast wraz z rozwojem
113. Zróżnicowanie fizjonomiczne miast świata	– 8.10	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia cechy fizjonomiczne miast typowych dla różnych regionów świata – charakteryzuje na przykładach zmiany w fizjonomii wybranych miast świata 	<ul style="list-style-type: none"> – na podstawie ilustracji, opisu, map satelitarnych porównuje miasta pod względem cech fizjonomicznych – ocenia przemiany fizjonomiczne miast na świecie oraz miast(a) w zamieszkiwanym regionie 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcie fizjonomii miast – ocenia zmiany struktury przestrzennej miast wraz z rozwojem gospodarczym państw; charakteryzuje typy fizjonomiczne miast europejskich, amerykańskich, australijskich, arabskich, wschodnioazjatyckich; porównuje ich układy przestrzenne, wskazuje przykłady i lokalizuje na mapie
114. Rozwój największych miast świata	– 8.10	<ul style="list-style-type: none"> – lokalizuje na mapie największe miasta świata – opisuje rozwój ludnościowy i przestrzenny największych miast świata – wymienia i charakteryzuje różne typy 	<ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia typy miast i zespołów miejskich na podstawie różnych źródeł – na podstawie materiałów kartograficznych przyporządkowuje wybrane miasta do określonego 	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje na schematach, mapach, rysunkach typy zespołów miejskich, podaje ich przykłady i lokalizuje na mapie – wyjaśnia zagrożenia dla środowiska przyrodniczego wynikające z rozwoju miast – charakteryzuje uwarunkowania historyczne i kulturowe

Treści kształcenia	Zapis w podstawie programowej	Szczegółowe cele edukacyjne w zakresie		Planowane osiągnięcia ucznia
		wiedzy merytorycznej	kształtowanych umiejętności	
		Uczeń:	Uczeń:	
115. Zróżnicowanie procesów urbanizacyjnych na świecie	- 8.7	<ul style="list-style-type: none"> - wyróżnia rodzaje urbanizacji - wymienia fazy urbanizacji - podaje cechy różniące procesy urbanizacyjne na świecie - wymienia przyczyny zróżnicowania procesów urbanizacyjnych na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje fazy urbanizacji - wyjaśnia zróżnicowanie przebiegu procesów urbanizacyjnych w różnych regionach świata - ocenia skutki różnego przebiegu procesów urbanizacyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje płaszczyzny urbanizacji, na podstawie schematu charakteryzuje fazy urbanizacji - analizuje przestrzenne zróżnicowanie wskaźnika urbanizacji, wyjaśnia zaobserwowane dysproporcje - prezentuje poziom urbanizacji państw świata, wskazuje na mapie państwa o najwyższym i najniższym poziomie urbanizacji na poszczególnych kontynentach
116. Zróżnicowanie poziomu życia ludności miejskiej 117. Lekcja powtórzeniowa	- 8.7	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia podstawowe wskaźniki (kryteria oceny) poziomu życia ludności miejskiej - podaje przykłady zróżnicowania poziomu życia w wybranych miastach na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> - na przykładzie wybranych miast omawia zróżnicowanie poziomu życia ich mieszkańców (slumsy, dzielnice nędzy) w krajach o różnym poziomie rozwoju gospodarczego - na przykładzie wybranych miast wyjaśnia przyczyny zróżnicowania poziomu i kosztów życia - ocenia skutki zróżnicowania poziomu życia w miastach różnych typów i wielkości 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje rozmieszczenie w miastach grup społecznych w państwach wysoko rozwiniętych i rozwijających się - ocenia warunki życia w miastach - podaje przykłady działań zmierzających do poprawy standardu życia w miastach
IV. Działalność gospodarcza człowieka				
Cele wychowania: kształtowanie postaw altruistycznych, poszanowania uczuć; świadomości wartości życia ludzkiego; kształtowanie umiejętności myślenia naukowego; kształtowanie postaw poszanowania zasobów środowiska przyrodniczego (postawy proekologiczne) i odpowiedzialności za jego stan; kształtowanie postaw ukierunkowanych na zrozumienie konieczności stosowania zasad rozwoju zrównoważonego podczas gospodarowania zasobami środowiska przyrodniczego; uświadomienie potrzeby solidarności w rozwiązywaniu problemu głodu na świecie; kształtowanie postaw kreatywnego rozwiązywania problemów, rozwijanie umiejętności wykorzystania wiedzy o charakterze naukowym do rozwiązywania problemów; kształtowanie postaw warunkujących odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie; kształtowanie umiejętności wartościowania działań człowieka w środowisku, dostrzegania problemów i poszukiwania sposobów ich rozwiązywania; doskonalenie umiejętności myślenia naukowego i pragmatycznego				
118. Czynniki przyrodnicze rozwoju rolnictwa	- 9.1	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje zróżnicowanie struktury użytkowania ziemi na świecie - wymienia czynniki przyrodnicze rozwoju rolnictwa - charakteryzuje warunki przyrodnicze rozwoju rolnictwa w wybranych regionach świata 	<ul style="list-style-type: none"> - wykazuje zróżnicowanie warunków przyrodniczych rozwoju rolnictwa na świecie - wykazuje związki pomiędzy warunkami przyrodniczymi a użytkowaniem ziemi, kosztami i poziomem produkcji rolnej 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia przyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa, analizuje wpływ elementów środowiska przyrodniczego na rozwój rolnictwa dowolnego regionu - opisuje najważniejsze funkcje rolnictwa - wyjaśnia spadek udziału rolnictwa w tworzeniu PKB wraz z rozwojem gospodarczym państw - wskazuje na mapie obszary o najkorzystniejszych warunkach rozwoju rolnictwa na poszczególnych kontynentach

Treści kształcenia	Zapis w podstawie programowej	Szczegółowe cele edukacyjne w zakresie		Planowane osiągnięcia ucznia
		wiedzy merytorycznej	kształtowanych umiejętności	
		Uczeń:	Uczeń:	
119. Społeczno-ekonomiczne uwarunkowania rozwoju rolnictwa na świecie	– 9.1	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia czynniki społeczno-ekonomiczne rozwoju rolnictwa – charakteryzuje czynniki społeczno-ekonomiczne rozwoju rolnictwa w wybranych regionach świata 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia zróżnicowanie cech społeczno-ekonomicznych rozwoju rolnictwa na świecie – przedstawia związki pomiędzy warunkami społeczno-ekonomicznymi a rozwojem rolnictwa w wybranych regionach świata 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: kultura rolna, ustrój rolny, interwencjonizm państwowy – prezentuje wpływ uwarunkowań pozaprzrodniczych na rozwój rolnictwa obszarów – analizuje działania człowieka zmierzające do modyfikacji warunków przyrodniczych dla potrzeb rolnictwa, ocenia działania w kontekście podnoszenia efektywności rolnictwa – udowadnia twierdzenie, że wraz z rozwojem gospodarczym następuje coraz większe uniezależnienie rolnictwa kraju od środowiska przyrodniczego, a wyższy poziom kultury rolnej powoduje podnoszenie efektywności produkcji rolniczej – dokonuje analizy mapy przedstawiającej strukturę agrarną (wielkość i własność gospodarstw rolnych) na świecie, ocenia typy własności gospodarstw rolnych pod kątem ich znaczenia dla rolnictwa – ocenia wpływ interwencjonizmu państwowego na rozwój rolnictwa (m.in. utrzymanie stabilności cen płodów rolnych i ograniczenie nadwyżek żywności oraz ochrona interesów rodzimych rolników) – na podstawie danych statystycznych i wykresów wyjaśnia zróżnicowanie zasobów pracy (poziom zatrudnienia w rolnictwie) na świecie – identyfikuje formy użytkowania ziemi, na podstawie danych statystycznych wyjaśnia przestrzenne zróżnicowanie struktury użytkowania ziemi na poszczególnych kontynentach
120. Czynniki warunkujące rodzaj produkcji roślinnej	– 9.2, 9.3	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje czynniki warunkujące rozmieszczenie produkcji roślinnej na świecie – charakteryzuje strukturę i poziom produkcji roślinnej w różnych regionach świata – wskazuje główne rejony upraw modyfikowanych genetycznie 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia rozmieszczenie produkcji roślinnej na świecie – wyjaśnia czynniki kształtujące strukturę i poziom produkcji roślinnej w różnych regionach świata – wskazuje korzyści i zagrożenia oraz ocenia skutki rozwoju upraw modyfikowanych genetycznie 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: rośliny alimentacyjne, przemysłowe, pastewne, pseudoalimentacyjne (w tym użytki), rośliny genetycznie modyfikowane (transgeniczne) – charakteryzuje przyrodnicze i pozaprzrodnicze warunki rozmieszczenia upraw zbóż, roślin okopowych, cukrodajnych, oleistych, włóknodajnych, używek, wskazuje na mapie główne obszary upraw tych roślin – analizuje dane statystyczne dotyczące zbiorów i plonów roślin uprawnych, odczytuje z zestawień statystycznych głównych producentów, eksporterów i importerów

Treści kształcenia	Zapis w podstawie programowej	Szczegółowe cele edukacyjne w zakresie		Planowane osiągnięcia ucznia
		wiedzy merytorycznej	kształtowanych umiejętności	
		Uczeń:	Uczeń:	
				<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia przyczyny i ocenia skutki upowszechniania się upraw roślin genetycznie modyfikowanych, wskazuje na mapie obszary ich upraw, przedstawia argumenty za i przeciw żywności genetycznie modyfikowanej (pochodzącej z roślin transgenicznych) – na podstawie danych statystycznych oblicza wielkość plonów obszaru;
121. Uwarunkowania rozmieszczenia chowu zwierząt	– 9.2, 9.4	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje czynniki warunkujące rozmieszczenie hodowli na świecie – charakteryzuje strukturę i poziom produkcji zwierzęcej w różnych regionach świata 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia rozmieszczenie hodowli na świecie – wyjaśnia czynniki kształtujące strukturę i poziom produkcji zwierzęcej w różnych regionach świata 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: chów, hodowla – identyfikuje główne zwierzęta hodowlane, wskazuje na mapie ich rozmieszczenie – charakteryzuje czynniki wpływające na rozmieszczenie bydła, trzody chlewnej i owiec – analizuje przyczyny spadku pogłowia bydła w Europie i zwiększającej się koncentracji owiec w krajach muzułmańskich – formułuje zależność między rozmieszczeniem zwierząt hodowlanych a religią (nakazami i zakazami żywieniowymi i zwyczajami religijnymi); – wyjaśnia wpływ dużej koncentracji ludności na rozwój chowu trzody chlewnej
122. Typy rolnictwa na świecie	– 9.2	<ul style="list-style-type: none"> – wyróżnia cechy rolnictwa w wybranych regionach świata – charakteryzuje typy rolnictwa na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> – przyporządkowuje rolnictwo w danym regionie świata do odpowiedniego typu – wykazuje związki pomiędzy cechami produkcji rolnej a typem rolnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: rolnictwo samozaopatrzeniowe, monokultura, rolnictwo plantacyjne – porównuje cechy rolnictwa intensywnego i ekstensywnego, analizuje prawidłowości rozmieszczenia typów rolnictwa, wskazuje na mapie przykłady państw z rolnictwem intensywnym i ekstensywnym – ocenia wpływ rolnictwa intensywnego i ekstensywnego na środowisko geograficzne wybranych regionów – na podstawie wybranych wskaźników statystycznych rozpoznaje typ rolnictwa – wyjaśnia różnice między rolnictwem towarowym a samozaopatrzeniowym – podaje przyczyny pustoszenia wybranych obszarów świata

Treści kształcenia	Zapis w podstawie programowej	Szczegółowe cele edukacyjne w zakresie		Planowane osiągnięcia ucznia
		wiedzy merytorycznej	kształtowanych umiejętności	
		Uczeń:	Uczeń:	
123. Wykorzystanie zasobów oceanów i mórz	– 9.6	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje największe łowiska na świecie – wymienia sposoby i podaje przykłady wykorzystania zasobów oceanów i mórz 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia rozmieszczenie łowisk na świecie – wskazuje możliwości rozwoju wykorzystania zasobów oceanów – ocenia skutki wzrostu wykorzystania zasobów morskich 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia i charakteryzuje czynniki warunkujące rozmieszczenie łowisk w morzach i oceanach – wskazuje na mapie obszary intensywnego rybołówstwa morskiego – wyjaśnia znaczenie dostępu do morza dla gospodarki państw – korzystając z danych statystycznych i wykresów, opisuje strukturę połowów według gatunków, wymienia kraje o największych połowach morskich i słodkowodnych (lokalizuje na mapie), wyjaśnia spadek połowów ryb u zachodnich wybrzeży Ameryki Południowej i wzrost w krajach Azji Południowo-Wschodniej – formułuje i wyjaśnia zależność między stopniem rozwoju gospodarczego a rozwojem rybołówstwa dalekomorskiego – prezentuje główne zalecenia Konwencji Prawa Morza – ocenia stopień wykorzystania zasobów oceanów i mórz
124-125. Przyczyny zróżnicowania poziomu i struktury żywienia ludności na świecie	– 9.4	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia zróżnicowanie poziomu i struktury żywienia ludności na świecie – podaje przyczyny zróżnicowania poziomu i struktury żywienia ludności na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> – określa konsekwencje zróżnicowania poziomu i struktury żywienia ludności na świecie – proponuje sposoby zwiększenia produkcji żywności w regionach głodu oraz jej racjonalnej dystrybucji na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: głód jawny, głód utajony, zielona rewolucja, niedożywienie – identyfikuje na mapie obszary nadwyżek i niedoborów żywności, wyjaśnia przyczyny nierównomiernego rozkładu produkcji żywności – charakteryzuje zróżnicowanie poziomu żywienia ludności na świecie na podstawie podziału norm żywieniowych FAO i WHO – wymienia organizacje o światowym zasięgu, które zajmują się diagnozowaniem i rozwiązywaniem problemów żywienia ludności i ich konsekwencjami – wyjaśnia różnice między głodem jawnym i utajonym, wskazuje na mapie obszary występowania głodu na świecie, formułuje zależność między poziomem rozwoju gospodarczego a występowaniem zjawiska głodu i niedożywienia – wyjaśnia przyczyny głodu i niedożywienia – proponuje sposoby walki z głodem, ocenia ich skuteczność

Treści kształcenia	Zapis w podstawie programowej	Szczegółowe cele edukacyjne w zakresie		Planowane osiągnięcia ucznia
		wiedzy merytorycznej	kształtowanych umiejętności	
		Uczeń:	Uczeń:	
126. Gospodarowanie zasobami leśnymi na świecie	– 9.5	<ul style="list-style-type: none"> – określa tendencje zmian w zalesieniu kontynentów – charakteryzuje zróżnicowanie sposobów gospodarowania zasobami leśnymi na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia racjonalność gospodarowania zasobami leśnymi na świecie – uzasadnia konieczność racjonalnego gospodarowania zasobami leśnymi na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> – prezentuje (i wskazuje na mapie) zróżnicowanie wskaźnika lesistości na świecie, charakteryzuje przyczyny zróżnicowania – opisuje przyczyny wylesiania (deforestacji), wskazuje obszary o największej intensywności zjawiska, ocenia globalne i regionalne skutki nadmiernego wycinania lasów – prezentuje ekologiczne i przyrodnicze funkcje lasów, ocenia rolę lasów w życiu i gospodarce człowieka – opisuje czynniki rozwoju leśnictwa, porównuje gospodarkę leśną obszaru Europy i Ameryki Północnej oraz Azji Południowo-Wschodniej, Afryki i Ameryki Południowej – uzasadnia konieczność racjonalnego (zgodnego z założeniami rozwoju zrównoważonego) gospodarowania zasobami leśnymi – na podstawie analizy danych statystycznych identyfikuje głównych producentów drewna i papieru na świecie, podaje przyczyny zaobserwowanych różnic
127. Przyczyny i skutki wzrostu produkcji energii	– 9.7	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje i charakteryzuje zmiany w wielkości produkcji energii na świecie i w wybranych krajach – określa rolę energii w życiu gospodarczym 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia przyczyny wzrostu produkowanej energii – wykazuje konsekwencje wzrostu produkcji energii w skali globalnej i w wybranych regionach 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: sprawność energetyczna, energetyka konwencjonalna, energetyka alternatywna – uzasadnia lokalizację produkcji energii elektrycznej w miejscach dużego jej zużycia – na podstawie danych statystycznych zapisanych w różnej postaci (np. tabel, wykresów) wymienia głównych producentów energii elektrycznej na świecie, wskazuje ich na mapie – ocenia skutki wzrostu produkcji energii elektrycznej w skali
128. Zmiany w wielkości i strukturze zużycia źródeł energii	– 9.7	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia rodzaje źródeł energii – analizuje i charakteryzuje zmiany w strukturze zużycia źródeł energii 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia przyczyny zmian w strukturze zużycia źródeł energii – wyjaśnia strukturę źródeł zużycia energii w wybranych krajach 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: energetyka, źródła energii pierwotnej, źródła odnawialne i nieodnawialne, bilans energetyczny – klasyfikuje źródła energii pierwotnej, uwzględniając podział na źródła wyczerpywane (nieodnawialne) i niewyczerpywane (odnawialne) – prezentuje zmiany w bilansie energetycznym świata na przestrzeni lat, analizuje przyczyny spadku wykorzystania węgla i wzrostu znaczenia ropy naftowej, gazu ziemnego oraz źródeł odnawialnych – charakteryzuje udział poszczególnych źródeł energii pierwotnej w ogólnej produkcji energii (mechanicznej, elektrycznej i ciepłej)

Treści kształcenia	Zapis w podstawie programowej	Szczegółowe cele edukacyjne w zakresie		Planowane osiągnięcia ucznia
		wiedzy merytorycznej	kształtowanych umiejętności	
		Uczeń:	Uczeń:	
				<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia zależność zużycia energii elektrycznej na jednego mieszkańca od rozwoju społeczno-gospodarczego regionu (analizuje mapę lub zestawienie statystyczne dotyczące wielkości produkcji energii elektrycznej na 1 mieszkańca w kWh) - charakteryzuje tendencje zmian w strukturze produkcji energii elektrycznej według typów elektrowni - wyjaśnia zmiany globalnej produkcji energii elektrycznej od lat 70. - ocenia sprawność energetyczną poszczególnych typów
129. Energetyka alternatywna	- 9.7	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia rodzaje alternatywnych źródeł energii - charakteryzuje i podaje zalety i wady alternatywnych źródeł energii 	<ul style="list-style-type: none"> - uzasadnia konieczność pozyskiwania nowych źródeł energii - ocenia perspektywy rozwoju wykorzystania nowych źródeł energii 	<ul style="list-style-type: none"> - identyfikuje alternatywne (niepochodzące ze spalania paliw kopalnych lub rozszczepiania jąder atomowych) źródła energii, wyjaśnia ich znaczenie dla współczesnej gospodarki - wymienia wady i zalety wykorzystania alternatywnych źródeł energii - wskazuje na mapie państwa wykorzystujące do produkcji energii elektrycznej źródła odnawialne, wyjaśnia przyczyny rosnącego znaczenia źródeł alternatywnych w produkcji energii
130. Czynniki kształtujące rozmieszczenie i rozwój wybranych gałęzi przemysłu	- 9.8	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia podstawowe gałęzie przemysłu - charakteryzuje rozmieszczenie wybranych gałęzi przemysłu 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia rozmieszczenie wybranych gałęzi przemysłu - wyjaśnia przyczyny rozwoju wybranych gałęzi przemysłu 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia pojęcia: przemysł, czynniki lokalizacji przemysłu, lokalizacja przymusowa, związana, swobodna - prezentuje branżowy podział przemysłu, charakteryzuje funkcje przemysłu - wymienia i definiuje podstawowe czynniki lokalizacji przemysłu - dobiera czynniki lokalizacji przemysłu do wybranych gałęzi przemysłu i uzasadnia swój wybór - wyjaśnia różnice między lokalizacją przymusową, związaną i swobodną - proponuje i uzasadnia lokalizację zakładów przemysłu wysokiej technologii
131. Zróznicowanie produkcji przemysłowej na świecie	- 9.9	<ul style="list-style-type: none"> - analizuje wielkość i strukturę produkcji przemysłowej w wybranych krajach 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia przyczyny zróżnicowania wielkości i struktury produkcji przemysłowej w wybranych krajach - ocenia zmiany w strukturze produkcji przemysłowej na świecie i miejscu zamieszkania 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje przeobrażenia strukturalne przemysłu dokonujące się wraz z rozwojem gospodarczym - porównuje i wyjaśnia geograficzne zróżnicowanie zmian w przemyśle krajów o różnym stopniu rozwoju gospodarczego

Treści kształcenia	Zapis w podstawie programowej	Szczegółowe cele edukacyjne w zakresie		Planowane osiągnięcia ucznia
		wiedzy merytorycznej	kształtowanych umiejętności	
		Uczeń:	Uczeń:	
		<ul style="list-style-type: none"> – porównuje wielkość i strukturę produkcji przemysłowej w regionach o różnym poziomie rozwoju gospodarczego 		<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia spadek zapotrzebowania na stal w krajach wysoko rozwiniętych gospodarczo i wzrost znaczenia hutnictwa metali w państwach nowo uprzemysłowionych – charakteryzuje zmiany w rozmieszczeniu przemysłu środków transportu, wyjaśnia duże znaczenie Japonii w wytwarzaniu statków i samochodów oraz produktów przemysłu elektronicznego – porównuje strukturę gałęziową państw wysoko rozwiniętych i rozwijających się
132-133. Nowoczesne gałęzie przemysłu, a rozwój gospodarczy i jakość życia człowieka	– 9.9	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje nowoczesne gałęzie przemysłu – podaje przykłady wpływu nowoczesnych gałęzi przemysłu na rozwój gospodarczy i jakość życia człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> – wykazuje wpływ nowoczesnych gałęzi przemysłu na rozwój gospodarczy – wyjaśnia związek pomiędzy rozwojem nowoczesnych gałęzi przemysłu a jakością życia człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> – formułuje zależność wzrostu znaczenia przemysłu wysokiej technologii od rozwoju gospodarczego – wymienia największe korporacje high-tech na świecie; – opisuje czynniki lokalizacji przemysłu wysokiej techniki i technologii – na podstawie informacji statystycznych, opisów, map i wiedzy z mediów proponuje nowe miejsca lokalizacji technopolii na świecie, uzasadnia wybór – dostrzega i opisuje wpływ przemysłu zaawansowanej technologii na jakość życia
134. Usługi- ich rola w gospodarce i życiu społecznym	– 9.10, 9.12	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia rodzaje usług materialnych i niematerialnych – przedstawia zróżnicowanie zakresu i poziomu usług w państwach o różnym poziomie rozwoju gospodarczego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia przyczyny zróżnicowania poziomu usług na przykładzie wybranych państw – przedstawia związek pomiędzy zatrudnieniem w usługach a poziomem rozwoju gospodarczego w różnych krajach – omawia przyczyny dynamicznego rozwoju usług w KWR 	<ul style="list-style-type: none"> – prezentuje podział usług według różnych kryteriów – formułuje i uzasadnia zależność między rozwojem gospodarczym a wzrostem zatrudnienia w usługach – analizuje dane dotyczące przestrzennego zróżnicowania udziału usług w tworzeniu PKB, przedstawia dominujące rodzaje usług w poszczególnych etapach ich rozwoju – charakteryzuje czynniki wpływające na poziom rozwoju usług – wyjaśnia rolę usług w tworzeniu PKB jako miernika poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego państwa – wskazuje na mapie regiony, państwa, obszary o najmniejszym i największym udziale usług w gospodarce, wyjaśnia dysproporcje
135. Rozwój turystyki na świecie	– 9.10, 9.12	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia główne rodzaje usług turystycznych na świecie – przedstawia zróżnicowanie poziomu usług turystycznych na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia przyczyny rozwoju usług turystycznych na świecie – omawia znaczenie rozwoju usług turystycznych w gospodarce wybranych krajów 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: turystyka, turystyka kwalifikowana, saldo gospodarki turystycznej – wyjaśnia przyczyny wzrostu znaczenia turystyki, analizuje i prezentuje czynniki wpływające na rozwój turystyki

Treści kształcenia	Zapis w podstawie programowej	Szczegółowe cele edukacyjne w zakresie		Planowane osiągnięcia ucznia
		wiedzy merytorycznej	kształtowanych umiejętności	
		Uczeń:	Uczeń:	
			<ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ turystyki na środowisko 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia i opisuje rodzaje turystyki ze względu na motywy wyjazdów – wymienia i wskazuje na mapie państwa o największych wpływach z turystyki światowej oraz kraje o największych wydatkach na wyjazdy zagraniczne – analizuje dane statystyczne dotyczące salda gospodarki turystycznej, wyjaśnia zaobserwowane różnice (np. ujemne saldo w Niemczech i Wielkiej Brytanii, dodatnie we Francji i Hiszpanii) – opisuje wpływ turystyki na organizację przestrzeni, zmianę w zagospodarowaniu przestrzennym obszarów atrakcyjnych dla turystów; – ocenia wpływ ruchu turystycznego na stan środowiska przyrodniczego, proponuje działania niwelujące zagrożenia ekologiczne
<p>136-137. Uwarunkowania rozwoju transportu w wybranych regionach świata</p> <p>138. Rozwój i zmiany w strukturze transportu</p>	– 9.10, 9.12	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia rolę transportu w gospodarce – opisuje zróżnicowanie struktury transportu w wybranych regionach świata – na podstawie dostępnych źródeł charakteryzuje zmiany w strukturze transportu 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia czynniki wpływające na rozwój różnych rodzajów transportu w wybranych regionach świata – porównuje rozwój usług transportowych w różnych regionach świata 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia wpływ elementów środowiska przyrodniczego i czynników społeczno-ekonomicznych na kształt sieci transportowej poszczególnych kontynentów (posługuje się mapami) – opisuje wpływ środowiska przyrodniczego na rozwój wybranych rodzajów transportu – charakteryzuje wpływ czynników społeczno-ekonomicznych na rozwój środków transportu – korzystając z różnych źródeł (np. map, internetu) porównuje gęstość sieci transportowej w wybranych wysoko i słabo rozwiniętych państwach świata, wyjaśnia zaobserwowane różnice – prezentuje wady i zalety środków transportu – na podstawie danych statystycznych ocenia zróżnicowanie rozwoju transportu w wybranych państwach świata, analizuje mapę zróżnicowania rozwoju transportu na świecie
139. Ocena wybranych usług na świecie	– 9.11, 9.12	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje nowe systemy i środki łączności – analizuje i porównuje rozwój łączności w wybranych krajach 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia znaczenie nowoczesnych systemów oraz środków łączności w życiu społecznym i gospodarce – ocenia poziom rozwoju systemu łączności w miejscu zamieszkania 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia i opisuje rodzaje łączności – ocenia wpływ zmian społeczno-gospodarczych współczesnego świata na tempo rozwoju nowoczesnych środków łączności

Treści kształcenia	Zapis w podstawie programowej	Szczegółowe cele edukacyjne w zakresie		Planowane osiągnięcia ucznia
		wiedzy merytorycznej	kształtowanych umiejętności	
		Uczeń:	Uczeń:	
				<ul style="list-style-type: none"> - analizuje mapę zróżnicowania dostępu do internetu na świecie, wyjaśnia przyczyny zaobserwowanych dysproporcji, charakteryzuje wady i zalety korzystania z internetu; - wyjaśnia znaczenie poczty, radia, telewizji i prasy w procesach globalizacji - na podstawie zestawień statystycznych porównuje liczbę abonentów telefonii (stacjonarnej i komórkowej) w państwach wysoko i słabo rozwiniętych, wyjaśnia zaobserwowane różnice - uzasadnia twierdzenie, że informacja stanowi najcenniejszy towar współczesnego świata
140. Międzynarodowe kontakty gospodarcze	- 9.13	<ul style="list-style-type: none"> - analizuje i przedstawia główne kierunki wymiany międzynarodowej - ukazuje zmiany kierunków handlu międzynarodowego 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia zmiany kierunków handlu międzynarodowego - przedstawia wpływ międzynarodowej wymiany handlowej na rozwój społeczno-gospodarczy państw 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia wpływ społecznych, gospodarczych i politycznych czynników na rozwój, wielkość i kierunki handlu międzynarodowego państw o różnym poziomie rozwoju gospodarczego - wymienia grupy towarów, które obecnie stanowią przedmiot wymiany towarowej, wskazuje kierunki ich przemieszczania na świecie - wyjaśnia zmiany geograficznych kierunków handlu międzynarodowego na początku XXI wieku - ocenia prawdziwość stwierdzenia, że geograficzne kierunki handlu międzynarodowego są odzwierciedleniem zróżnicowania rozwoju gospodarczego świata

Treści kształcenia	Zapis w podstawie programowej	Szczegółowe cele edukacyjne w zakresie		Planowane osiągnięcia ucznia
		wiedzy merytorycznej	kształtowanych umiejętności	
		Uczeń:	Uczeń:	
141. Geograficzne kierunki i struktura towarowa handlu światowego 142-143 Lekcja powtórzeniowa, sprawdzian	- 9.13	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia pojęcie bilansu handlowego - analizuje i charakteryzuje strukturę towarową handlu wybranych państw 	<ul style="list-style-type: none"> - formułuje prawidłowości ukazujące związki między poziomem rozwoju gospodarczego a strukturą towarową eksportu i importu - wyjaśnia zmiany struktury towarowej handlu międzynarodowego - przedstawia konsekwencje odmiennej struktury eksportu i importu w KWR i KSR 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia składowe obrotu międzynarodowego - na podstawie danych statystycznych (tabel, wykresów) wymienia największych importerów, eksporterów na świecie - wyjaśnia zmiany w wielkości eksportu i importu światowego w ciągu ostatnich 25 lat, ukazuje rolę globalizacji gospodarczej we wzroście znaczenia handlu międzynarodowego - wskazuje na mapie przykłady państw o ujemnym i dodatnim bilansie handlowym, ocenia znaczenie wartości bilansu handlowego dla rozwoju gospodarczego regionu; - wyjaśnia przyczyny wzrostu znaczenia urządzeń i maszyn opartych na wysokich technologiach w międzynarodowym obrocie handlowym - analizuje zestawienia statystyczne dotyczące struktury importu i eksportu wybranych państw świata według grup towarów - wyjaśnia wzrost znaczenia transferu kapitału w obrocie
V. Problemy polityczne współczesnego świata				
Cele wychowania: kształtowanie świadomości potrzeby współpracy społeczeństw w rozwiązywaniu problemów; kształtowanie postaw odpowiedzialności za przyszłość narodów i państw; rozwijanie zainteresowań problemami współczesnego świata; kształtowanie umiejętności dostrzegania problemów we współczesnym świecie i poszukiwania sposobów ich rozwiązania; kształtowanie postaw odpowiedzialności i poczucia tożsamości narodowej, patriotyzmu, a także poszanowania odrębności innych społeczeństw i narodów				
144. Procesy integracyjne na świecie 145. Unia Europejska	- 9.14	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje różne aspekty procesów integracji i dezintegracji w Europie i na świecie - wskazuje przejawy integracji w wymiarze krajowym, regionalnym i lokalnym 	<ul style="list-style-type: none"> - identyfikuje i wyjaśnia problemy rozwoju procesów integracji w Europie i na świecie - porównuje przebieg procesów integracyjnych i dezintegracyjnych w różnych regionach świata 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia płaszczyzny integracji państw, charakteryzuje działania integracyjne - wykazuje wpływ procesu globalizacji (stale powiększających się zależności gospodarczych, politycznych i kulturowych) na działania integracyjne - wskazuje na mapie i krótko opisuje wybrane organizacje o charakterze zrzeszeń regionalnych - wymienia przykłady międzynarodowych organizacji gospodarczych i polityczno-wojskowych, na mapie lokalizuje członków poszczególnych organizacji, opisuje cele ich działania - charakteryzuje cele, zadania, etapy i płaszczyzny integracji Unii Europejskiej - wyjaśnia polityczne i gospodarcze aspekty procesu integracji Europy

Treści kształcenia	Zapis w podstawie programowej	Szczegółowe cele edukacyjne w zakresie		Planowane osiągnięcia ucznia
		wiedzy merytorycznej	kształtowanych umiejętności	
		Uczeń:	Uczeń:	
		<ul style="list-style-type: none"> - na przykładach wskazuje skutki procesów integracyjnych na świecie - przedstawia przykłady i przyczyny izolacji państw na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> - dokonuje oceny aktualnych procesów integracyjnych - wskazuje skutki zjawiska izolacji państw 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na mapie państwa należące do Unii Europejskiej („starej” i „nowej”) - dokonuje analizy (na podstawie danych statystycznych, wykresów, informacji z mediów) sytuacji społeczno-gospodarczej Unii Europejskiej na tle całej Europy i państw świata - opisuje korzyści z integracji europejskiej, ocenia znaczenie Unii Europejskiej w rozwiązywaniu problemów społecznych, gospodarczych, ekologicznych i bezpieczeństwa kontynentu - ocenia szanse i zagrożenia wynikające z rozszerzenia zasięgu Unii Europejskiej - podaje przykłady izolacji oraz integracji i dezintegracji państw na świecie (wskazuje na mapie) - charakteryzuje przyczyny i ocenia skutki zjawiska izolacji państw - identyfikuje i ocenia korzyści wynikające z integracji gospodarczej i polityczno-wojskowej na świecie, ocenia wpływ organizacji integracyjnych na rozwiązanie problemów globalnych, regionalnych i lokalnych
<p>146. Przejawy procesów globalizacji.</p> <p>147. Pozytywne i negatywne skutki procesów globalizacji na świecie</p>	- 9.14	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje przejawy procesów globalizacji - podaje przykłady przejawów globalizacji - wymienia pozytywne i negatywne skutki procesów globalizacji na świecie - podaje przykłady skutków globalizacji dla krajów o różnym poziomie rozwoju 	<ul style="list-style-type: none"> - określa znaczenie procesów globalizacji w przemianach społecznych i gospodarczych wybranych regionów na świecie - uzasadnia wpływ procesów globalizacji na życie i gospodarkę poszczególnych krajów - ocenia skutki globalizacji dla krajów o różnym poziomie rozwoju - identyfikuje pozytywne i negatywne skutki procesów globalizacji w miejscu swojego zamieszkania 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia pojęcia: globalizacja, organizacje ponadnarodowe - wyjaśnia rolę środków masowego przekazu w procesach globalizacyjnych współczesnego świata - charakteryzuje konsekwencje negatywne i pozytywne procesów globalizacyjnych dla gospodarek światowych - wyjaśnia rolę globalizacji w tworzeniu wielkich międzynarodowych organizacji, przedsiębiorstw i korporacji oraz ich wpływ na sytuację społeczno-gospodarczą regionów - uzasadnia tezę, że globalizacja sprzyja koncentracji produkcji, bogactwa i władzy gospodarczej - dokonuje waloryzacji procesów globalizacyjnych, ocenia skutki globalizacji dla życia ludzi - ocenia wpływ globalizacji kulturowej (np. wzrost znaczenia języka angielskiego, swobodny przepływ informacji, nowy kształt rynku pracy, zmianę zachowań konsumpcyjnych, ujednoczenie wzorców kultury i rozrywki itp.) na środowisko społeczne państw świata - wyjaśnia wpływ globalizacji na proces tworzenia się nowego

Treści kształcenia	Zapis w podstawie programowej	Szczegółowe cele edukacyjne w zakresie		Planowane osiągnięcia ucznia
		wiedzy merytorycznej	kształtowanych umiejętności	
		Uczeń:	Uczeń:	
				– opisuje wpływ globalizacji na rozwiązanie problemów społecznych w skali globalnej i lokalnej (np. zagrożenia równowagi ekologicznej, głodu, ubóstwa, braku poszanowania swobód obywatelskich)
148. Przyczyny napięć i konfliktów zbrojnych	– 9.15	– wymienia czynniki stabilizujące i destabilizujące sytuację polityczną na świecie – podaje przykłady wyżej wymienionych czynników	– wykazuje i wyjaśnia zmiany czynników stabilizujących i destabilizujących sytuację polityczną w różnych regionach świata	– ocenia skutki działania czynników destabilizujących i stabilizujących na funkcjonowanie państw – charakteryzuje i ocenia działania organizacji międzynarodowych na rzecz stabilizacji sytuacji politycznej w różnych regionach świata
149. Główne obszary konfliktów zbrojnych na świecie 150. Lekcja powtórzeniowa	– 9.15	– wskazuje obszary współczesnych konfliktów i napięć na świecie – wyróżnia przyczyny i skutki konfliktów zbrojnych	– wyjaśnia przyczyny i przebieg konfliktów zbrojnych w wybranych regionach współczesnego świata	– wyjaśnia pojęcie terroryzmu – charakteryzuje przyczyny konfliktów zbrojnych i napięć w Europie, Azji, Afryce, wymienia strony konfliktów, lokalizuje na mapie politycznej obszary objęte konfliktami – wyjaśnia powody częstych wojen domowych w Afryce; – ocenia skuteczność i zasadność interwencji międzynarodowej w Iraku i Afganistanie – wyjaśnia przyczyny i opisuje formy współczesnego terroryzmu – ocenia skutki działań terrorystycznych na świecie – uzasadnia konieczność współpracy międzynarodowej w zwalczaniu terroryzmu światowego
151-158. Godzina do dyspozycji nauczyciela (np. zajęcia w terenie ćwiczenia, rozszerzenie treści, powtórki, projekty uczniowskie)				

Uwagi:

1. Umiejętności pracy z mapą oznaczone * są rozwijane w ciągu całego cyklu kształcenia.

